

zeruko
ARGIA

1979-Maiatza-13-XLII garren urtea 829 zenbakia 60 peza

ETXAHUN IRURI

Gipuzkoa'ko jakintza bearrak, iraunkor eta etengabeko ardura eskatzen dute. Bereziak eta ormenka edatuak izanik, elkar artu ta saillean egin bearreko lana.

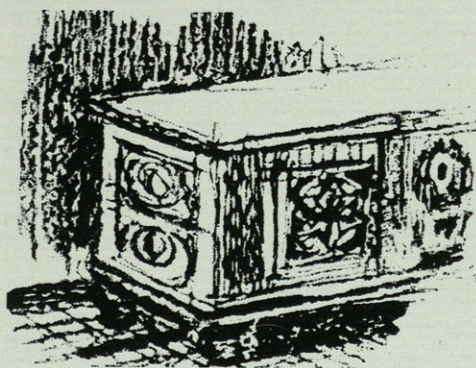
Donosti-Aurrezki-Kutxa'k lortutako etekiñak ez ditu erabili oi banakako laguntzan, Gipuzko-erriaren onerako bai ordea. Zuri Kutxan jarritako diruak korritua ematen dizu baita orretaz gaiñera zu, Donosti-Aurrezki-Kutxa'ren bidez ekintza auetako lankide izentatu ere:

- Miramon'en, Arbide-Dorreak ber-eraiki, Bidebietan, "Moneda" izeneko baserria ta Azpeiti'n, Enparan-jauregia zar-berritu.
- Ateraldi-Argitaraldi-Gipuzko-Bazkunak eta "Dr. Camino" izeneko jakintza sailak, Idazti argitaratzea.
- Donosti'n, arduradun guzientzat irikia dagon, Dr. Camino Idaztitegia.
- Jakintza-ekiñaldiak, Donostiko Aretoan eta Gipuzkoa'ko 17 gela-nagusietan.
- Erti-Erakusketak, Eibar, Donosti ta Zumai'ko Aretoetan. Gipuzkoa'ko jakintza-lagundi ta bazkun askori, laguntza ta babes.

Jakintza sail
ontan ere

lankide zaitugu, Gipuzko-
erriari lagun egin bai diozu.

ZU ERE ONTAN LAGUNTZAILLE ZAITUGU

**IA EUN URTE DARAMAZKIGU GIPUZKO-ERRIAREN
ALDE LANEAN. IA EUN URTE!**

editoriala

Hego Euskadirentzat aginte politikoa, kulturala eta ekonomikoa lortu eta eratu nahirik gabiltzan garai honetan, euskaldunok zazpi senide garena ahazteko arriskua dugu. Batzuk Madrili eta besteak Parisi loturik gaudelako bi prozesu desberdin aurrerabideratu beharko ditugu, ez pairik gabe. Habe desberdinetatik askatu beharko dugu, lehenik eta gero elkartu.

Baina loturik gauden bitartean senidetasunari eusten saiatu beharko dugu. Senidetasuna galtzen badugu edo senide harremanak hozten badira ez dugu lokokarrietatik askatzeko egarri izango. Are gutxiago batzeko gogorik.

Ipar Euskal Herriak bizibide ahula duelako herri-askatasun egarria ere ez du bizi sentitzen. Eta nazio kontzientzi urriak ez dio euskara eta euskal kultura berpizteko surik ematen. Hala eta guztiz ere ari da konturatzen, bere egoeraz. Herri-mina, eta euskaltzaletasuna zuzpertzten eta berpizten ari dira euskaldun askoren buru-bihotzetan.

Ipar aldeko senideak Hego Euskadiko aginte politikoa nola hezuramitzen den, adi adi daude begira. Atzerriratuen kontra Parisko gobernuak hartzen dituen erabakiak gero eta nabarmenago eta gogorrago salatzen eta gaitzesten dituzte. Euskal kantariak eta bertsolariak gero eta gehiago zaintzen dituzte. Ikastolak, eragozpen haundien artean, bizirik gordetzen dituzte.

Ipar Euskadik askotan eskatzen dio laguntza Hego aldeari. Turismo arrotza galtzeko bi bide izan daitezke: bata, Hego Euskadiko euskaldunak ipar aldeko udalekuetara joan; eta bestalde, han industria sartzen ahalegindu. Turismoak, han dituen ondorio txarrez jendea esnarazteko zenbait ekintza gogor egiten ari dira talde batzuk. Turismo arrotzak utz dezakeen zuloa, beste irtenbide batzuekin betetzen sailatu behar da, bestalde.

Urtero bezala, aurtan ere ikastolen aldeko laguntza eskatu du Seaska elkarteak. Eman behar haundiak

sortzen dira alde honetan ere, baina neke izugarririk gabe luza diezaiekegu behar duten dirua, arreta pisika bat hartuz.

Beste eske bat ere egin digute Urepeleko gazteek Xalbador bertsolari zenari monumentu bat egiteko dirua eskatuz.

Era guztietako harremanak sendotu behar ditugu zazpi senideok, politikoa, kulturalak eta ekonomikoak. Eskaini behar diegun diru laguntzaz aparte, mila era daude harremanak sendotzeko: kanta, dantza eta bertso jaialdietan elkartuz, hango eta hemengo bazterrak ikusiz eta abar, eta abar.

Estatu erdirakoitik askatzeko urratsetan bide desberdinetan ibili beharra badugu, ere, euskalduntze bideetan urrats berdintsuak eman ditzakegu. Senide lokarriak sendotzeko inoiz baino erraztasun haundia-
goak ditugu, behar bada. Askatasunaren zai egon beharrik ez dugu elkartasun bideak ugaltzeko eta sendotzeko.

ZERUKO ARGIA

Lehendakari: Kaietano Ezeiza.

Zuzendari: Elixabete Garmendia.

Zuzendari Ordezko: Pilar Iparragirre.

Erredakzioa: Joxe Luis Alustiza, Lurdes Auzmendi eta Gorka Reizabal. Bilbon: Gorka Abad eta Karlos Donoso. Iruinean: Txema Larrea. Iparraldean: Mikel Iribarren "Xinaberrri" eta Astema.

Idazleak: Mikel Atxaga, Estepan Aldamiz-Etxebarria, Joxe Aikiza, Jokin Arostegi, I. Bujanda, Pello Lizarralde, Jon Urrujolegi, Jorja Cirera, Iñigo Larmarca, M. Auzmendi, Manu Aranburu, F. Ostolaza "Uztargile", J. M. Bujanda, Muxikina Taldea, J. J. Uria, Joxemari Velez de Mendizabal, Joseba Sarrionaindia, Julien Kalzada, Andoni Sarriegi "Murumendi", Xalbardin eta Kaietano Ezeiza.

Marrakzi eta diseinuak: Antton Olariaga, Larrarte, Tororo, Karlos Valverde, Mikel Plazaola, Ramon Agirre eta M. Artola.

Argazkilariak: Arturo Delgado, Loubet, Philippe Etcheberry, Luis Otaegi, Luis Mitxelena, Txema Ormazabal, Koldo Aretxaga eta Tomas Arozena.

Publizitatea: Joxe Mari Ostolaza.

Fotolitoak: Ernio, S.L.

Jabea: Nafarroako, Kantauri eta Aragoiko K. Donostia, Okendo 22, Telf.: 42-77-86.

Moldiztegia eta Idazkola:

EL DIARIO VASCO. Ibaeta - Donostia.
ALVAREZ IRAOLA. Ibaeta - Donostia.
EGIA, FOTOKONPOSIZIOA. Egia - Donostia.
D. L.: 80-1963.

HARPIDE SARIA:

Barruan	1.900 ptz.
Korreo Batsuneko herrietan	2.100 ptz.
Atzerrietako beste herrietan	2.400 ptz.
Airez	3.800 ptz.
Salmenta (ale bakoitza)	60 ptz.

Irakurleak mintzo

TXILETIK

Viña del Mar'en,
1979'gnko lorrala'3gn.

ZERUKO ARGIA'ren
Idazkuntz Batza'ri
Donostia'n
Euzkadi'n.

Ene aberkide maite ta ke-
mentsu orrek:

Ba dira iru hurte zure has-
tekariari arpidea natzalon;
adi onez hartzen dut, postako
30edo hegun beranduki. Zuen
egokera azkarra ta euskera-
ren alde zuen ekinaldi larria-
gaitik nere txalo haundiena,
euskera beti izan zait lera
garrantziena, len lortu-eziña
(euskeldun-berri natzaizue, ta
gañera gasteiztarra).

Eruskin edo osalaria izan-
arren, euskera ta elektintza
ditut txostabide, ta badakit
zer esaten dut, irarkintzaren
ahala hizkuntza baten eragi-
leaz. Badira hurte batzuk,
1968'gn, «lakintzarako hize-
gia» idaztiñoa moldatu nuen,
eta Euzkaltzaitza'ri ta idazle
batzueri bidaldu; dirudienez

nihork eztu erabiltzen. Zueri
ere dizueta bidalduko.

Irakasle akademiarak ba
ditut, ots, Orixe («Euskaldu-
nak»), Olabide («Idazteu-
nak»), Axular («Gero») eta,
ez hain akademiar, Aresti'tar
Gabirel («Poemak»); baña
zuek kaletar hizkuntza hegu-
nerokoa, herriko mintzaera
irakatsi didazute: eta horixe
baduzue hizkuntza bizi ba-
karra.

Hori dala-ta, herriak hizpa-
rringi, irrati ta telepegi (tele-
bista)ri darraie; beraz, gasti-
gabide edo komunikabide ho-
rren gain dauka hizkuntzaren
garbitasuna ta zailutasuna
zaintzeko ta zuzentzeko iar-
despena, bide horrek hizkun-
tza baten ikastola baitira. Ho-
laxe, pantzera Europa'ko ele
argiena ta zeatzena izanik lor-
tu dute; holaxe, idazmai ba-
ten gaitetik, gaurko heberke-
ra ta izlandar berria (dandar
zuzenduta) lortu zuten, eta,
nere ustez, horixe berbera
egin-bearra dau euskeratzaz,
beti hil-zorian ta beti iarein
iritatzen dogu, azken horduan.

Nere espina ez gaitzespe-
na, aburua baizik. Hanitz er-
derakadarik onartu bearra
zan, noski, iakintzazko ta gi-
zartezko hainbeste itzberriren
aurrean, euskera lagatu ez ze-
din; baña galdutako denbora
berreskuratu goaia horain-
txe da.

Euskal idaztirik badira, ira-
kur-eziñak ditudanak: kostitu-
zioa, sozialista, sozialismoa,
kapitalismoa, zentral nuklea-
rra, diskoa... Arestian izarriz-
ti-liburutxo bat irakurtzeko
ekiñahala egin nuen, baña
ezin: ia itz guziko erdiak gas-
telerazkoak ziren.

Enaiz ni garbizale huts-hu-
tsa, baña badut uste atzerri-
ko hitzik onartzen baditugu,
euskeraldu bear ditugu, eus-
kerazko atzikiak irasten, eral-
keta iatorrarako adabatzen:
ez baitda naiko C izkia K edo
Z rekin aldatzen. Kostituzio
ordez, zegaitik ez legedi edo
araudi? Zegaitik ez sozialta-
le sozialtasuna, kapitaltasuna
kapitasuna, laburki), gunkola
(gun = nukleo), obo = disko?

Ederragoa, iatorragoa, goza-
goa izango lirake gure euske-
ra, ez latinezko zikin-zorroa.
Bidea zuzentzeko garaia hel-
du dala, esan dudanez; gaur
idazten duzutena biar itzegin-
go dute euskalduhak.

Gaia haldatuz (H rekin ala
H gabe?) isiti ez nakizuen,
nire arpide-sariaren ordaintza
berandutxu dago; ez eman
horri garrantzi haundirik ta
ez egizute eten, arren, bidal-
tzea, Z.A. azalezten dut-eta.
Bada, ezta erraza berezkaitu
ez dan haldizkari bat eroste-
ko dibisarik lortzen; lortu-ta
gero, atzoko zorra ta datorren
hurtebetekoa ordainduko zai-
tuztet.

Gura nuke, ahal bada, gu-
tun onen hizkutzazko zatia
Zeruko Argia'n ikusten (au-
poxa!).

Gelgarriz ta maitasunez
agur egiten dizueta, Euzkadi ta
euskera biotzean.

LUIS MONDRAGON

besteena

INTERVIUren 155. zenba-
kian argitaratutako «La oscu-
ra muerte del presunto terro-
rista» lanetik: "En el Juzgado
número ocho de Madrid exis-
te ya una querrela criminal
contra la Brigada Operativa
del comisario CONESA por
presuntos delitos de asesina-
to con premeditación y ale-
vosía y de abuso de funcio-
nes. La oscura muerte de
Juan Carlos Delgado de Co-
des sigue estando muy oscu-
ra y ahora la última palabra
la tendrán los tribunales. (...) Si sobre algún tema existe
en la prensa española Intoxi-
cación, manipulación e igno-
rancia voluntaria e involunta-
ria, este tema es el del oscu-
ro GRAPO. (...) Se trazan hi-
pótesis aventuradas en lugar
de descripciones de hechos

comprobados y la oscura le-
yenda de «extrañas» deten-
ciones seguidas de «extra-
ñas» puestas en libertad, de
actuaciones incomprensibles,
de contradicciones, de cone-
xiones que alguien un día
aventura sin la menor prueba
y los demás suscriben con
toda alegría, la oscura histo-
ria de los oscuros terroristas
del oscuro GRAPO crece y
crece sobre muy poca base
real." Aldizkari honek ohi
duen moduan, GRAPOri bu-
ruzko zenbait datu.

PUNTO Y HORAREN 123.
zenbakiko «Lehena maiatza»
editorialetik: "Egun honen
zentzuaz nekez ari daiteke
egunkari eta aldizkarietan
eman diren topiko nabarme-
netan erori gabe. Bestalde,

ezinbestekoa da punturik fun-
tsezkoenak ukitzen, langile
klaseak goraki aldarrikatu bai-
tu bere burukaren solidarita-
tea eta lorpen sozialen bide-
tik aurrera jotzeko asmo sen-
doa." Asmo onak eskaintzen
dizkigu aldizkari honek, baina
adierazpen harrigarri bat egi-
ten digu lehena maiatza dela
esatean (gure ustez urtarrila
zen lehena). Dena dela ho-
rrelako hankasartzeak besteak
ere izaten ditugu...

FUERZA NUEVAren 642.
zenbakian azaidutako «Cristo
como testigo» editorialetik:
"La unidad nacional rota, los
municipios en manos marxistas
y los obreros arrastrados
a la revolución, he aquí los

tres grandes pasos de la so-
vietización de la Patria. Y to-
do en medio de ese mutismo
que, como dice el profesor
Eustaquio Galán, es «silencio
de muerte. ¿España se muere
o está muerta ya?» Ese Cru-
cifijo en la Alcaldía madrile-
ña, requerido por el marxista
Tierno —nuevo corregidor—,
que ha querido emular a Ju-
lián Besteiro, cuando en 1931
se negó a retirar el Cristo en
las Cortes, aparte fintas y
tácticas de partido, queda co-
mo un símbolo; el mejor tes-
tigo de esta demolición de la
España cristiana. Testigo
acusador para el día del Ju-
icio a que serán sometidos
todos los que hoy han desca-
tolizado la Patria». Ahaztu
zaie haei Josefatera joateko-
tan, denok joango garela.

herriko plaza

Bene-benetan arrituta gelditu naiz horrelako esaldiak irakurri ditudanean. Alde batetik, idazlan horri ez diot inolako aurrerapenik ikusten. Bestetik ikusten dut kritika koskor eta oinarri gabeko bat dela.

Bai Garmendia laguna, bi edo hiru aldiz irakurri dut zure lana eta azkenez konturatu naiz Euskal Herriak behar duen iraultzarako biderik ez duzula inolaz ere aipatzen.

Alderdikeria, zuk kritikatzeko duzuna, ez baita ikuspuntu horretatik ikusten, egunero lanean ibiliz gero. Badakit, zuk bezala, gaurko alderdi gehienak erru askotan erortzen direla, baina hori, hain zuzen, dabil-tzelako da. Politika, egiazko politika eginez gero, oso zaila da arlo guztietan zuzenezko bideak bilatzea. Baina hor dago gero, beharrezko ikerpenaren bidez baliatuz, ondorioak ateratzea, eta gaizki joka dezakegun arloetan neurri bereziak ezartzea.

Argi ikus daiteke, ni alderdi politiko batetako militantea naizena, eta asko ez naiz okertuko esaten badi-zut zu ez zaudela inon sartuta.

«Botoa ez ematea eskubiari ematea omen zen» esan omen dutela politikoek eta arritu egiten zara. Ez ala? Begira bestela Iruiñeako udal-letxeko arazoa nola bihurtu den az-ken finean. Abertzaleek, PSOeri ez bazioten botorik eman... zein aterako zen alkate? UCDkoa noski. Edo eta, Parlamentu Foralean Herri Batasunak eta Independentiek ez ba-zuten eduki daukaten parlamentari adina... nola agertu PSOEk erabili duen joko maltzurra? Nola jakin, egitan, PSOEk nahiago duela UCD-ren botoak onartu, lehendakaritza galduta baino?...

«Errudunak politikoak direla» esaten duzu. Noski baietz, beraik dire-lako politika egiten dutenak. Are gehiago, beraiek dira baita ere arduradun eta goraltzekoak ongi jo-katzen dutenean. Baina, tamalez, zuk bezalakoak isildu egiten zarefe gauzak ondo ateratzen direnean. Edo bestela, Martxoaren 1ean izan diren hauteskundeetan parte har-

alderdi abertzaleak errudun?

A. ARGOITIA

tzearen kontra baldin bazaude, gal-de iezaiozu zure inguruan bizi diren abertzale gehienari, ia aurrerakun-tza, bat ez ote den izan hori. Ia noiz, ezker abertzaleok izan garen honen indartsu.

«Herriak berak jakingo du noiz eta nola irauli behar den» esatea as-ki eta gehiegi esatea da gaur egun. Zementotik arrosarik ateratzen ez dut ikusi oraindaino. Era berean, nik neuk ez dut ezaqutzen orain arte izan diren iraultzetan, kondairan zehar, herriak berak bakarrik, inolako zuzendaritzarik gabe, gainditu duenik iraultza hori. Are gehiago, beti alderdi bat, edo alderdi multzo batzuren eskutik izan da.

Ni, militantea izan arren, ez naiz **dirijentea**. Baina ez horregatik eta ezergatik «umekeriekin jolasten». Ez horregatik agintari eta jakintsu. Nik, beste militante guztiak bezala,

politikazko lana egiten dut, bihar edo etzi Euskadi libro izan dezagun denok. Zuk eta nik.

Bat nator zurekin, «Gipuzkoako ehuneko 34» asko dela aipatzen du-zunean. Baina kasu honetan ere, jende horretatik ehuneko 10ak bo-toa eman bazion (naiz H.B.ri naiz E.E.ri) Oreja jauna ez zen aterako.

«Zein alderdik dauka euskara ikas-teko epe bat jarria?» Hau ere en-tzun behar. Nola jakingo duzu ba-da? Inongo alternatibarik edo eta alderdiren barruan militatzeari esiji-tzen dioten minimoak ez badituzu ezagutzen? Bai jauna, gaur egun, alderdietako jende gehiena da ikas-ten edo eta irakasten ari dena, ez bakarrik hizkuntza baizik eta Euskal Herriko historia eta kultura ere bai. Beraik direlako arduratuenak. Eta bestela joan zaitez ikastoletara, li-zeoetara, kolektiboetara, etabar eta galdetu, galdetu, beldurrik gabe. Lantokietan, adibidez zein alderdita-ko jendea ez da kezkatzen euskara-rekin? Gutxienez abertzale alderdie-tako jendea, beti aurrean ikusiko du-zu. Edozein baino gehiago, bere nortasunak eskatzen diolako, erres-ponsabilitate bikaina hartuta duela-ko bai berarekin eta herriarekin ere bai.

«Teoriak sobratzen zaizkizula» ere esaten duzu. Oso ongi, horrela goaz bide onetik. Utzi dena espontaneis-moari, berehala euskaldunduko da Erribera eta, berehala hitz egingo da Bilboko ezker aldean eta, bere-hala Gasteizen ere jendea euskaraz hitz egiten hasiko da eta, ... eta ho-rietako jende gehienak erdara bes-terik ez du ezagutzen. Horrela bada, zure teoriar, «hainbeste abertzale-tatik banaka batzu sentitzen dute», eta Erriberako jendea, Bilbokoa, Gasteizkoa, etabar, ez dira abertza-leak.

Azkenez, zer nahi izan duzu de-mostratu? Alderdi abertzaleak dire-la euskararen egoeraren errudun? Zergatik ez zara sartzen zu alderdi batetan eta barrutik esijitu hemen aipatzen dituzun astakeria oro?

Agur bero bat,

zeruko **ARGIA**

EUSKALDUNON ALDIZKARIA

lehengo
oraingo
eta
betiko
astekari euskalduna

HERRIAK HERRIARENTZAT EGINA EUSKAL TALDE GUZTIENTZAT ZABALIK

HARPIDETZA

Barruan	1.900 pta.
Korreo batsuneko herrietan	2.100 pta.
Atzerrietako beste herrietan	2.400 pta.
Airez	3.800 pta.
Salmenta (ale bakoitza)	60 pta.

Zeruko Argia
Okendo 22
DONOSTIA

Jaun-andreok: astekari hau astero nahi nukeela
adierazi nahi dizuet orri honen bidez.

Izena

Deitura

Helbidea

Herria

Probintzia

Adina

Ogibidea

C/C. Nom.

Zenbakia

JOSE ZINKUNEGIREN

OPTIKA DONOSTIAN

URTEETAN LANEAN OHITUA

Hernani, 4

DONOSTIA

Transportes

azkar s.a.

ERAMAN-EKARRIAK, KAMIOIAUNDIAK

Barcelona, Zaragoza, Valencia, Madrid,
Oviedo, Gijón.

Donostitik egunero:

Iruña, Bilbo, Gasteiz, Alicante, Elche, Elda,
Murcia, Cartagena, Granada, Almería, San-
tander, Valladolid, Zamora, Palencia, Sala-
manca.

Astean irutan:

Malaga, Sevilla, Jerez de la Frontera, Cadiz,
Lugo, Coruña, Orense eta Vigora joan etorriak

Urrutizkiñak: 552650 - 552654

Apartado 1381

Hernanirako bide nagusian,

ERBOGIA hauzoan

DONOSTIA

nuklearraz erreferenduma nola?

Uztargile

Lemoizen eraikitzen ari diren zentralen nuklearrak bere gain ditu azken aldi hauetako esames guztiak. Gezurra dirudi, baina, hasierako Iberdueroren plangintzen arabera ezertxo ere okertu gabe, zentralaren eraikuntza aurrera doa.

Hasiera batetan gogora dezagun proiektu hau nahiko kritikatu izan zela. Honen teknikazko berezitasunak, fisio metodoa, hozteko sistema (itsasora botatzen du ur beroa) eta non egiten ari ziren hasiera hasieratik zailtasun jarri ziren puntu batzuek ez ziren. Hau dena ez da inoiz kontutan hartu eta nahiz eta ez dela kapritxo bat mila bider Iberduerok azpimarratu, azken finean antzeko zerbait dela pentsatu beharko genuke.

Hasteko, energiaren soluziobidea ez dauka zergatik nuklear energia-rik etorri beharrik. Energia tipo honen USArekin menpekotasuna dakar, petrolio eta ikatzarekin gertatzen den bezalakoa baina askoz logikoagoa da azken bi hauen menpekotasuna areagotzea eta ez beste energia mota arriskugarriago baten jartzea.

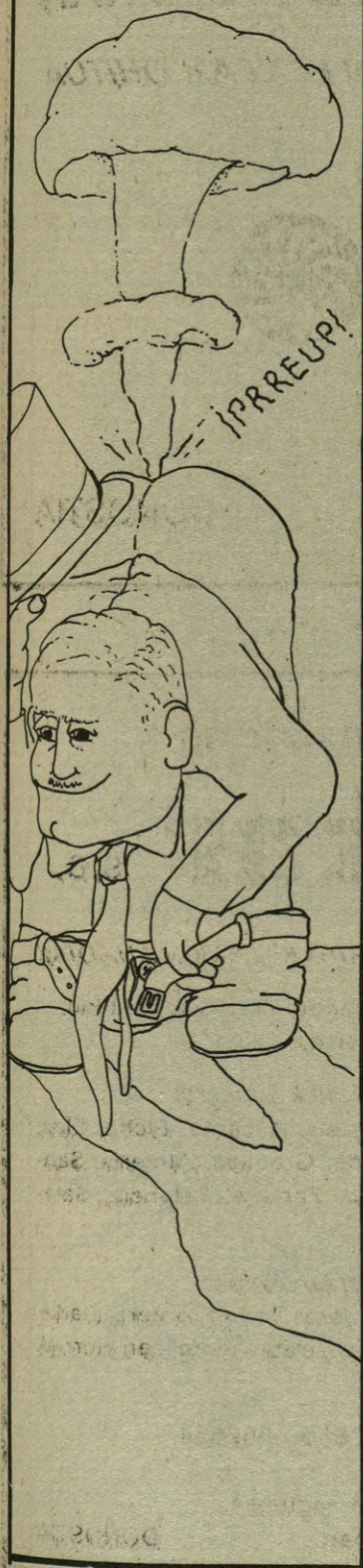
Nuklearraren arriskua ez da kapritxo bat eta hainbat zientziagizonek gai hontaz esandakoek zer pentsarazi behar digute. Hondakin erradioaktiboentzat ez da oraindik soluziorik aurkitu eta badakigu zenbat urtez irauten duen erradiaktibitateak. Hondakin horiek lurrunan edo itsasoan jartzeak beldurra besterik ez du ematen.

Lemoiz beharrezko da Iberduero, honen interesentzat eta eraikitzen ari diren multinazionalentzat, azken

hauen helburua garbia baita. Beti bezala, mundua ekonomi mailan dominatzea dute helburutzat konpaini horiek.

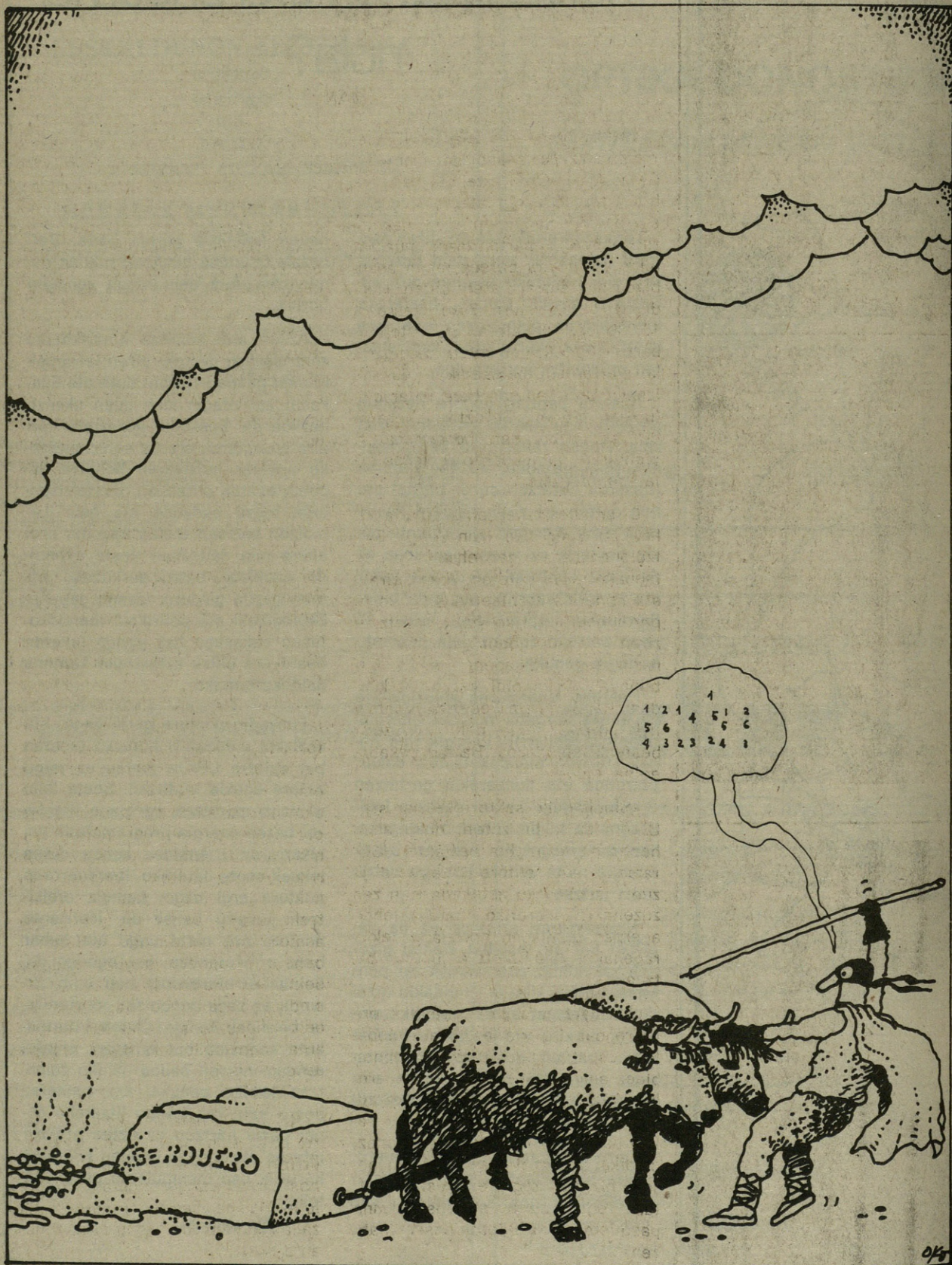
Azken aldi honetan ameriketako zentraleretan gertatu diren istripuek mundu guztia aztoratu dute eta Euskadin zer eragin izan duen ukaezinezkoa da. Euskadin gezurretan ari dira energiaren arazoa soluzionatzeko nuklear indarraren beharra dagoela esaten dutenean. Beste irtenbide batzuek badaude eta gaur Lemoizen aurrean etsiko bagenu, erdi epera bila daitezkeen beste irtenbide egokiago batzuek aurkitzeko komen guztia galdurik izango genuke. Ekologikoki eta politikoki menpekotasun eskasago bat izango luketen beste era batzuek aztertzeke kemena galduko genuke.

Euskadin postura garbi dago, eta zentralen nuklearrei buruzko txosten bat egitera USARA joatea ez zaigu batere egokia iruditzen. Beste leku gehiago aztertzea egokiago litzateke, beren energia programetatik nuklearraren irtenbidea kendu duten lekuak esate baterako. Iberdueroren postura argi dago, Lemoiz eraikitzen jarraitu behar du. Herriaren postura ere garbi dago eta behar bada erreferendum bat egongo da. Baina erreferendum hau egin aurretik ez bada denentzat oportunitate berdina izango dituen informaketa kanpaina bat ematen, erreferendum horren balioa nahiko zailtasun jarriko genuke. Eta gaineraz beste irain bat izango litzateke denek parte hartzen ez uztea eta zer interes ekonomiko dauden kontutan harturik oso manipulatu gerta daiteke.

mozorrozko

prekontseilari maskaratua

CNTren gorabeherak

MANU

1976ko otsailaren 29an C.N.T. berregituratzeko asanblada egin zen Catalunya. Ordurarte nolabait ere bizirik iraun zuen; atzerrian noski, eta barruko taldeekin koordinaketarik gabe. Egun hartan zazpirehun bat bildu ziren, eta berauk lehen asanblada hau aurrera atera zuten. Handik lau hilabetetara, 76ko ekainean, 15.000 bazkide ziren. Eta urtebete barru 160.000raino ziren zabaldua-ko txartelak, ordainketak % 60koak izanik. Une honetan bere indar gailurrean zegoen. Geroztik behera jo du, eta beharpen honen martxa aipaturiko gorakadaren antzekoa dela esan daiteke.

Dirudienez lehen erru nabaria 77ko uztailaren 2an izan zuten. Bartzelonan ospatu zen ehun mila pertsonako mitin batetan, Jose Peirats eta Federica Montseny, C.N.T.ko bi pertsonai historiko hauk, mintzatu ziren. Peirats gogor mintzatu zen nazio erreibindikapenen aurka, Catalunya autonomi estatutua kondenatuz. Berehala Federica Montsenyk zuzendu egin nahi izan zuen besteak esandakoa. Baina pekatua egin zegoen.

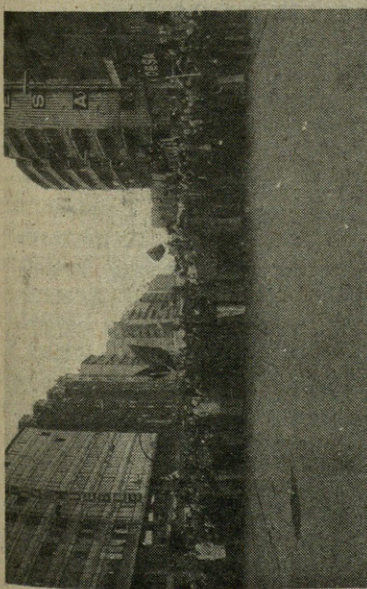
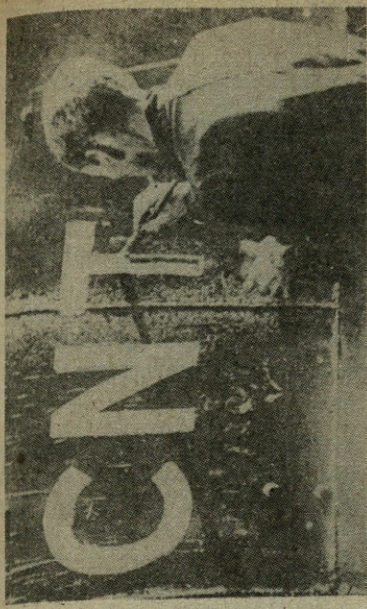
«Sindikatu sektore katalanistek UGT aldera jo zuten, deklarapen honen ondorioz. Eta bestalde, USOrantz beste sektore batek ere jo zuen. Izugarritzko astakeria izan zen zuzendari historiko batek lehen agerpen publikoan horrelako deklarapenak egitea» diote arduradun batzuek.

Hiru aste geroago Bartzelonan ere «Jornadas Libertarias Internacionales» ospatu ziren. Ospakizun honen bidez sindikal konzepzio klasikoarekiko haustura aditzera eman nahi zuten, eta debata zabal, ireki eta sakon bat indartu. Baina, dirudienez, sindikal gaiak eta langileen eguneroko bizitzari zegokien gaiak baztertuak egon ziren eta ospakizuna pasotismo giro batetan desarrolatu zen.

Aurkako erreakzioak berehala nabaritu ziren, lau milioieko defizita tartean zelarik ere. Zuzendaritzan, guzti honen ondorioz, bazterketak eta ur-nahasteak gertatu ziren. Joera puristaren ordezkariak izan ziren baztertuak. Une honetatik Catalunya zuzendaritzak eta Estatu mailakoak ere, bide «sindikalistago» batetara jo zuen, hau da, anarkosindikalismoaren barruan «erreformismo» batetara, langile eta sindikal estrukturak indartuz. Bartzelonako surtidoreetako greban partizipaketa nabaria izan zutelarik; eta Bergako meatzarien greban bere eragina agertuz.

Bazirudien giro nahaskor hori normalizatzen zihoala eta «erreformistek», sindikatu moderno bat egitekoaren aldekoak, indartzen ari zirela. Baina 78ko uztailaren 15ean gertatutakoak bide honen hondamendia suposatuko zuen. Egun honetan Scala, sala de fiestas delakoaren aurkako atentatua gertatu zen, lau langile hilak gertatu ziren. «Erreformista» joerako ordezkariak FALC partaideen lana izan zela, aditzera eman zuten. Baina aldi berean ukatu zuten sindikatu barruko joera puristaren ordezkarien ardura esanez hau ez zutela ezer ikusi beharrik atentatu honekin. Atentatu hau kolpe gogorra izan zen CNT benetazko masa sindikatu bilakatzeko asmoentzat. «Geroztik afiliazioak behera jo du eta langile ez diren sektoreen eragina indartzen ari da sindiku baitan, hau da, "purista" edo "específicos" delakoen indarra areagotzen». Horrela diote erakundeko iturriek.

Krisis hau dela eta, kongresu berri bati ekin nahi diote, datorren urrirako izango litzateke hau. CNTko boskarrena eta gerra garaiz geroztik lehenbizikoa. Baina dirudienez oso zaila ikusten da Kongresu honen antolaketa.

SNEED

ik libben of de dea?

nú. 11

frisland desagertzeko arriskuan

Euskal Herria txikia baldin bada ere, badira munduan zehar gu baino jende gutxiagok osatutako herriak. Frisland dugu hauetako bat. Nederland edo «Paises Bajos» delakoan aurkitzen da. Nahiz eta gaur egun bere biztanle gehienak Holandako lurraldeetan egon (500.000 inguru), badira Alemanian eta Ipar itsaso inguruan bizi diren frisoiak.

NERLANDESERAREN DIALEKTOAK

Nederlandeko hizkuntza nerlandesera da. Flamendarrera, frisoiera eta abar hizkuntzak honen dialektoak dira. Holandesa ere bai, baina hizkuntza hau soilik Amnsterdam inguruan mintzatzen da egun. Nederlandeko jende guztiak dialektoz mintzatzen du, nahiz eta idazterakoan nerlandera erabili.

Frislandeko probintzian bizi diren guztiak nerlandesera hitzegiten dute. Hauetatik ehunik larogeita hamazazpik frisoiera ezagutzen dute (hizkuntzaren ezaguera pasiboa). Ehunik larogeita hiruk mintzatzen diren posibilitatea dute (hizkuntzaren ezaguera aktiboa). % 71k frisoiera etxean erabiltzen dute normalki, baina ehunik hirurogeita bederatzik bakarrik dute irakurtzeko posibilitatea.

Gauzak ez dira hain errazak. Jendearen gogoia jaisten doala garbiki adierazten dute honoko dato hauek: Bakarrik ehunik 41ek irakurtzen dute noizbait zerbait frisoieraz; % 23 dira urtean liburu bat hizkuntza honetan irakurtzen dutenak; eta normal frisoieraz dena irakurtzeko ahalmena duten eta erabiltzen dutenak ehunik hamaika dira bakarrik.

Nerlandeseak hainbeste indarra duen tokian, nahiko normala da jendeak balorazio gehiago ematea hizkuntza estatutari. Modu horretan, etxeko hizkuntza bezala asko erabiltzen bada frisoiera ere (soilik ehunik hamairu mintzatzen dira nerlandeseraz etxean) dendetara joatean porzentaia asko jaisten da (% 62 mintzatzen dira frisoieraz, eta % 29 nerlandeseraz). Sendagilearengana, erretorearengana edo herriko «personalitate» batengana joaten direnean, badaezpada ere, soilik % 54 mintzatzen dira frisoieraz. Total, bakarrik ehunik 42 dira frisoieraz normalki mintzatzen direnak.

KLASE DESBERDINAK, HIZKUNTZA DESBERDINA

Frisoiera nork gordetzen duen hobeiki jakiteko, berriro ere 1976ko datuen arabera mintzatuko natzazue. Entrepresako zuzendari edo karguak dituzten jendeen artean, % 64ek nerlandesa mintzatzen dute. Irakasle, langile kualifikatuak, sendagile, abokatu e.a. etatik ehunik 48k nerlandesera bakarrik mintzatzen dute. Alderantziz, soilik ehunik zazpi, nekazarien artean, mintzatzen dira nerlandeseraz, % 93 frisoiera erabiltzen dute, alegia.

Dato guzti hauek, lehen aipatu dugun bezala, 1976koak dira. Gaur egun, —ziur aski— nerlandeseraren portzentaia igo eta frisoienak zerbait jaitsiak egongo dira. Arrazoi-

Vasconia y la Nueva Europa

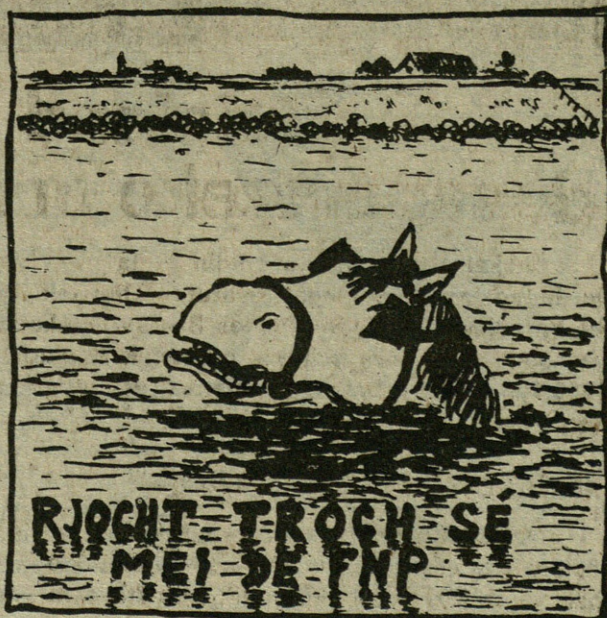
Mapa honetan, Nederland, Sajonia eta Daniaren artean, Frisia.
(VASCONIA Y LA NUEVA EUROPA liburutik hartua).

nak? Ikuitu dezagun arlo bat: irakaskuntza. Nahiz eta Holandako gobernuak legez ere errekonozitua izan Frislandekoa herri elebi bat dela, haurrak sei urte arte bakarrik joan daitezke frisoieraz soilik irakatsiko dieten eskoletara. Noski, % 5 dira eskola hauetara joaten diren haurrak. Hala eta guztiz, hauetan ere 7 urtetik aurrera nerlandesera ikasi beharrean aurkitzen dira, eta 10 urtetik aurrera irakaskuntza osoa nerlandeseraz da.

Bigarren mailako irakaskuntzan frisoiera aukeratzeko ikasgai bat besterik ez da, nahiz eta Nederlanden lege bat egon frisoieraz as- tean ordu bat gutxienez prezeki irakatsi behar dela dioena. Badirudi lege hau 1980tik aurrera jarriko dela martxan, ordurarte jendeak ez ba- du frisoiera zeharo ahazten... Fris- landen ez dago inongo unibertsita- terik (ez nerlandeseraz, ez frisoie- raz noski).

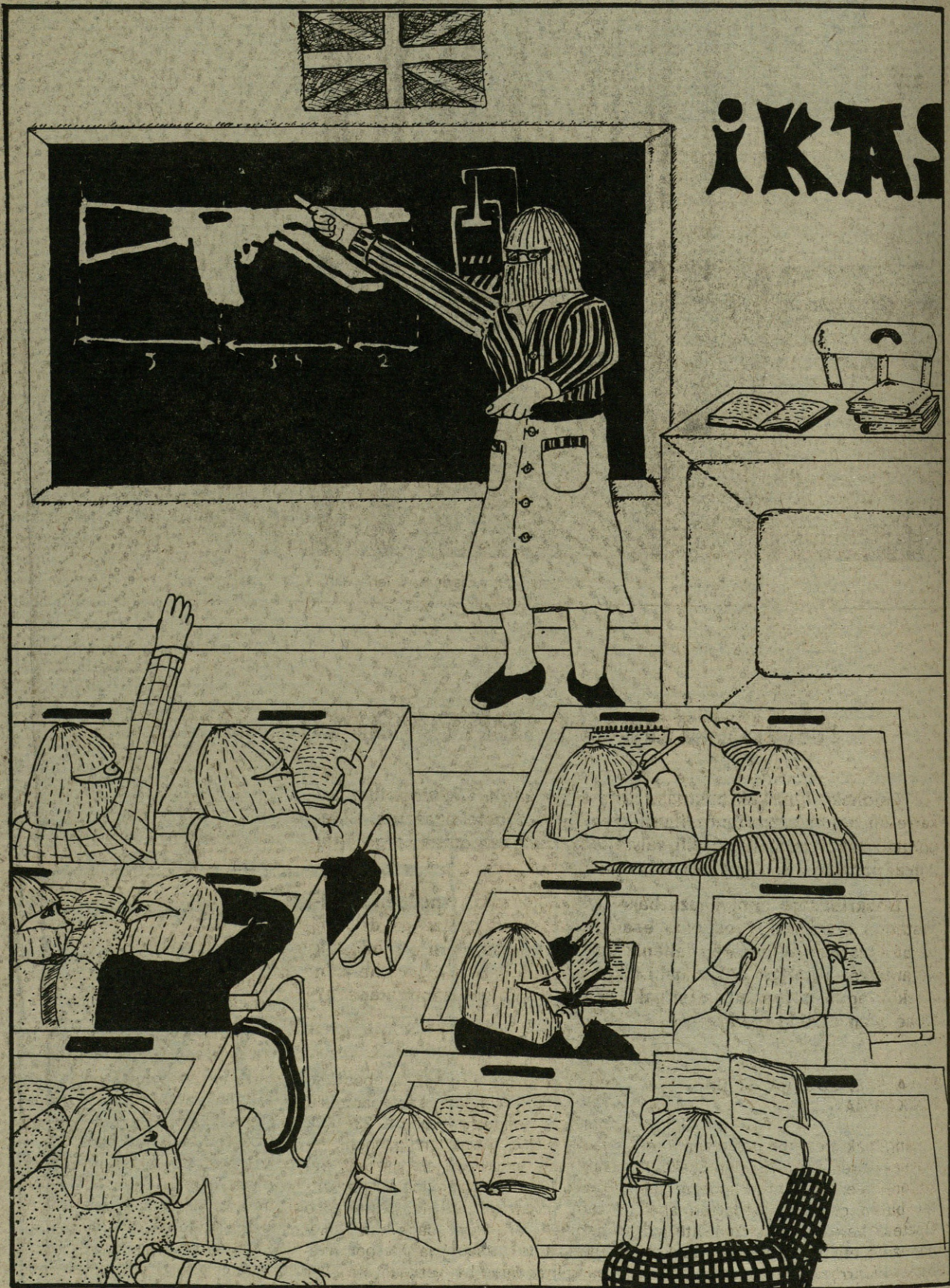
Telebistan ez dago programa bat ere hizkuntza honetan, nahiz eta es- painolez eta arabez zerbait eman. Irratian egunean ordu bat besterik ez da ematen. Eta dituzten egunkari garrantzitsuenetan «Friesch Dag- blad» 25.000 ale, eta «Leenwarder courant» egunen 120.000 ale bo- tatzen dituztenak) astearen behin orrialde bat eskaintzen diote fri- soierari. Arrisku grabe batetan aur- kitzen dela hizkuntza eta kultura hau garbi dago.

P. IPARRAGIRRE

hots!

IKAS

Abertzale gutxi maiatzaren lehenean.

maiatzaren lehenaren ondoan

Baionako karrikak hustuak. Hiria lokharturik. Okindegi ideei bakarretan zenbait txoriburu igurikitzen, ogia erosteko asmoz. Bidegurutze bakoitzetan maiatz-lili saltzaileak, prezioen goititzea gordetu nahiz, pasatzen den guztiari zoriona opatzen.

Deskribaketa honi gauza bakar bat falta zaio: langileen manifestapen urtekaria. Prosesioa esan liteke. Hain usaiazkoa da non ez bailitzateke maiatzaren lehenik izan hura gabe, hura eta haizeak daramatzan jazartzaile izan nahi luketen hitzik gabe. Gogora heltzen zaizkit lagun baten hitz etsituak: «Zer? Hori duk manifestapena? Hobe nian etxean gelditzea!».

HALA ERE, EGOERA EZ DA POZKARRIA

Langileak herritik urruntzea bor txatuak dira: ez dute Ipar Euskadiko lanbideen egoeraren hobetze laster baten gainean kondatzen ahal. Gazteak bereziki hunkitzen ditu lan-gabeziak eta ondorioz Ipar Euskadi bere indarraz, bere geroaz, bere

odolaz husten ari da, hainbestetaino non mendiko kantonamendu batzutan jendetza ehuneko 23etarik jautsi baita. Hamar mila langile lanik gabe, emazteak eta gazteak bereziki. Bi mila gazte joaten dira urtero atzerrira. Eta lantegi franko hersteako arriskuan dago: La Rose-raie, Depex, Itsasokoa, Haspar, Hispano-Française banketxean eta abar

luzeel bat.

Lana dutenek sari apalak, lan kondizione txarrak, nagusien faltsuak jasan behar dituzte, haien ogibidea atxiki nahi badute. Batzuek ez dute onartzen, hala nola «Fonderies de Mousserolles»eko langileek, «Crédit Agricole» banketxeak. Nagusien gogortasuna dute arropatu bakarra.

Aipa genezake oraino sasoi-langile, laborari, artzainen bizi modua, lurraren sal-erosketa, kanpotiarren sartzea... «Lana herrian» lema sekulan baino biziagoa da, baita borrokaren beharra gobernuak harturiko azken erabakien aintzinean: sindikatuen eskakizunei (2.600 L. hila-betero, 60 urtekin erretreta, 35 lan-oren asteoro), hiri handietan manifestapenak debekatuz, afixatzeko, greba egiteko eskubideak deuseztu

nahiz ihardesten du.

BERRITASUNAREN BEHARRA

Aurten ere, urtero bezala, dinamismorik gabeko prosesia antolatu dute sindikatuek Baionan. Zergatik doan jendea —hain gutti— horra? Usai batetan bilakatu delakotz eta aldi berean betebeharrak: ttipiak ginelarik elizara joaten ginen bezala. Eta Jesusen hitzak apezaren ahoan entzuten genituen bezala, Marx-enak, edo beste batenak, aditzen dituzte sindikalista baten bozean: «**Gaur, munduko langileria-ren batasun eguna da**». Egun sakratua. Funtsean, zentzua galduriko egun tristea, azkenik aspergarri bilakatzen dena.

Egiazko erreibinkapen egun bat izan dadin berritasuna ekarri behar zaio. Arazoak ez dira falta, zergatik orduan Maiatzaren Lehena borroka eguna ez egin? Abertzaleek hor ba-

dute ate ireki bat: iaz egin zena, Xanen aldeko elgarretaratzea, egun bereko arratsaldean, berriz egitea ez litzateke fruiturik ekarri gabe geldituko. Arnas berri bat eman behar zaio egun honi; sindikatuek ez badute egiten...

ABERTZALEAK LANGILE MUGIMENDUAN

Berrizale izaiteko lehen baldintza azkarki parte hartzea litzateke eta, zoritxarrez, azken manifestapen honetan, aintzinekoetan bezala, abertzale guttiak hartu du parte. Besteen —estatalisten— ekintza bat bezala hartua dela dirudi eta egia da konbikapenean eta hitzaldian ez dugu la lekuri. Hori sindikatu abertzale baten ezagatik letorke baina nasai ki bil bagintez gauzak ez lirateke beharbada hola egonen. Eta zer nahi gisaz gure borrokaren beste aurpegi bat irakuts genezake.

Egun honen orokorkiako ikusteak langilerian dugun lekua aipatzera daramagu. «**Badira sindikatueta n dabilzanak. Gehienak CFDTan. Beste sindikalisten lana egiten dute, bereiztasunik gabe**». Ahatik, duela bi urte, sindikatu baten lehen urratsak eman ziren, Jazar taldeak puskaturik. «**Zortzi berri-hedatzaile zabaldu ditugu, lantegietako borroken berriak emanez, baita kanpoko arazoak: ikastolak, errefuxiatuak, Xan... euskal ikuspegi batetatik tratatuz**». Hastapen batentzat ez zen gaizki, jendea biltzen hasten zen. Baina beraiek diotenez, gaur «**Langile taldea**» proiektua lotan dago. Aberri Egunean, karteletan dei bat egin zuten langile abertzaleak bil daitezen. «**Baina ez dugu bortxatu nahi, ideia plazaratu egin dugu berriz; behar bat bilakatu behar da, beharrezkoa sentituko delarik, posible izango da egitea**».

ASTEMA

Duela bi urte, sindikatu baten lehen urratsak eman ziren, Jazar taldeak puskaturik.

JURRAMENDI, BEHERAKA. Karliten beherakadarekin batera, beren egunarena dator. Aurten Jurramendin 2.000 lagun inguru besterik ez dute bildu, mezetara 500en bat lagun joan zirelarik, nahiz eta bertan izan Carlos Hugo, bere emaztea eta arrebak.

Nafarroako EKAre idazkari den Juan Pedro Arraizak, azkenaldi honetan alderdi honek daraman lineari jarraituz, lehenbizi Nafarroa eraiki behar dela eta gero ikusi beharko dela Euskadin integratzea ala ez adierazi zuen. Herri Batasuna atakatu zuen, Nafarroaren banaketaren erresponsabletzat salatuz.

«Demokraziak» ez die on haundirik ekarri karlistei. Francoren eta Fraga Iribarneren garaiko Jurramendi beste zerbait zen.

LIBURUGINTZA BIZI BIZI. Apirilaren 30ean, eman zitzaion Jokin Apalategiri Gipuzkoako liburu saltzailerik eratutako «Zilarrezko Euskadi» saria, LOS VASCOS, DE LA NACION AL ESTADO liburuagatik.

Bestalde ostiralean, hilaren 4ean, egin zen Donostiako BILINTX liburudendan, EUSKARAREN EBANJELIO ETA APOKALIPSIA liburuaren aurkezpena, Marc Légasse, Andu Lertxundi eta Luis C-Núñezek parte hartuz.

Baina euskal liburugintzan izan da berri gehiago azken egun hauetan. Euskarazko literatura beste bi libururekin aberastu da: Koldo Izagirrerren eta Joxan Artzeren azken liburua —...BIDE BAZTERREAN HI ETA NI KANTARI...—.

EUSKAL HERRIKO GOR-MUTUAK HASERRE. Gipuzkoako eta Euskal Herri guztiko gor-mutuek salaketa bat egin nahi dute. Etkez etxe, batzutan Euskal Herrikoak ez direnak, besteetan berriz hiztunak izan eta gor-mutuen papera egiten dutenak diru eske dabilta.

Euskal Herriko gor mutuek, jokabide horren aurka egonik, jende guztiari adierazi nahi diote inori dirurik ez emateko edo behintzat beraiek horren aurka daudela eta ez dutela nahi Estatu Espainoleko inor hemen modu horretan ikusterik.

Bestalde, zera esan nahi dute, Gipuzkoako gor-mutuek karnet berezi bat dutela. Hau orri zuri bat da, argazkiarekin eta ertz batetik bestera franja urdinarekin; franja hau laster aldatzekotan dira, horren orde z ikurriña jarritz.

ALFABETO DE LOS SORDOS
ESPAÑOLES

TOLOSAN IGANDE BEREZIA. Oso berezia, hilaren 6ko igandea, herriko taberna guztiak itxiak baitzeuden XANTI tabernari egindako atentuaren aurka protestatzeko. Eguerdian inoiz baino jende gehiago ikus zitekeen kaletan, arratsaldean berriz inoiz baino gutxiago, herri horretara jai egunetan joaten direnak beste tokiren batzura joan baitziren nonbait. Hala ere, manifestazio bat egin zen, 2.000 inguru lagunekin.

Ez dago garbi zergatik izan den atentatu hau, baina eskuindarrek egin dutela bai. Dirudienez Zaragozako matrikula zuen SEAT-127 batean zihoazten batzuek bota zuten lehergailua barrura. SEAT-850 batekoen laguntza izan ote zuten ere esaten da. Zera dago garbi, eskuindarrak ez daudela orain ere geldi egotekotan.

euskara, noren hizkuntza? (III)

Euskara ez da, ez, egunkarien hizkuntza. Euskal Herrian zehar argitaratzen diren hamairu egunkari aztertu ondoren esaten dugu. Abertzaleak eta «gureak» diren egunkarietatik hasi, eta beste guztiak kontuan hartuz, euskara zeharo baztertua dagoela ohartu gara. «Erraz esaten duzue zuek hori. Zergatik ez duzue kontutan hartzen Francoren denboran inork ez zuela ezer sartzen?» adierazi digu, amorrazioz, betiko euskaldun jasankor batek. Lehen batere, orain zerbait eta denok pozik. Badirudi hau dela egun abertzale askoren artean ere erabiltzen den konsigna...

EGIN DEZAGUN, EGIN...

Madrilgo irrati batek «periódico bilingüe» bezala definitu zuen egunkarian, euskara gehienbat ere ehundik 17 besterik ez dugu aurkitu. «Egin»ek ostegunetan sartzen du portzentai «garrantzitsu» hori, haurrak haurrentzat osatutako erdiko bi orrialdeak egun hortan sartzen baititu. Bestela, asteko edozein egunetan, gure aldizkari «elebi» horretan eskelak eta guzti kontuan izanik,

ehundik 14 aurkitzea harritzekoa da. Askotan % 9 eta % 7 besterik ez dago euskaraz.

Esan beharra dago egunkari osoan erabiltzen duten euskara batua dela. Zerbait bada. Baina hasieran —guk memori ona izan— % 30 euskaraz izango zela adierazten zen; horretarako euskara oso ondo dakien jendea hartu zuten. Hor dago jendea, hor daude «Egin»eko itzulpenak —lan periodistikorik ez baita euska-

raz apenas egiten— eta hemen gaude gu. Semaforo gorria. Zakilixut. Ikaslegin eta Solasiaipausa kenduz gero, itzulpenak garaile. Euskal kazetari gutxi samar sortzen ote den gaude...

GURE LURRAREN DEIA

«Deia»k oraindik euskara gutxiago sartzen du. Ehundik 8 izan aurkitu dugun portzentai handiena. Eta ez da euskal idazle onak ez dituztelako (ez ditugu izenak aipatuko baina guk ezagutu eta miresten ditugun zenbait profesionalek hor lan egiten du). Beste arazo bat ere planteatzen digu «Deia»k. Euskalkiak erabiltzea, alegia. Eta bata da toki desberdinetako euskalkiak kontuan izatea, eta bestea ortografia baterakoiari uko egitea... Dena dela, eskelak eta guzti kontuan izanik, nor-

malean % 7, % 6 eta % 5 sartzen dute euskaraz.

Beno hauk dira egunkari abertzaleak eta, noski, nabaritu egin behar zen. Beste guztietan euskara askoz gutxiago erabiltzen da. «**El Diario Vasco**» Donostiako egunkaria dugu —nahiz eta UCDeK zerikusia izan— euskaraz portzentai haundiena sartzen duena. Batez ere igandetan: ehundik 4,2. Basarrik idazten duen «**Nere Bordatxotik**» aparte, euskarazko orrialde bat antolatzen dute egun honetarako. Euskara batua erabiltzea ez dute pentsatu ere egin eta Euskarazaintzak emandako arauekin moldatzen dira. Bainan gauza harrigarriagoak ere ikusi ahal izan ditugu sekzio honetan. Esate baterako Jorge Manrique gaztelar poetak egindako «**Coplas a la muerte de mi padre**» olerkia euskarara itzultzea.

Eta Donostiako egunkariekin ari garenez, «**La Voz de España**» eta

«**Unidad**» aztertuko ditugu. «**Medios de Comunicación del Estado**» dira hauk, Bilboko «**Hierro**» bezala. «**La Voz de España**»k egunero ehundik 1 sartzen du euskaraz. Igandetan Yon Oñatibiak egindako euskarazko ikastaldia. Ez gara kexatuko. «**Unidad**»-ek larunbatetan bakarrik sartzen du zerbait euskaraz, eta «**Hierro**»k noiztik behinka anuntzio edo festari buruzko zerbait. Dena dela, egunkari honetan lan egiten duen batek adierazi digun bezala, egunkari hauek «**zureak bezain nereak**» dira, eta agian hemendik aurrera zerbait aldatzea planteiatzen dira.

EZER EZ ASKO DA

Itxaropena ez dugu galdu behar. «**Soud Ouest**» iparraldeko egunkari bakarrak, larunbatetan soilik sartzen du zerbait euskaraz. B. Dirissariren sekziotxoak dugu agertzen den gauza bakarra. «**El Correo Español** - **El Pueblo Vasco**» izenburua daraman

egunkariak hori ere ez du egiten. Igandetan sartzen du zerbait, baina portzentala ateratzeko posibilitaterik ematen ez duena. A, esan zigutenez, noizbait euskarazko ikastaldi bat ere argitaratu omen zuten. Ibarretarrek ez dute euskara asko maitatu behar...

«**La Gaceta del Norte**»kin González Barandiaran, Urquijo eta Pilar Careagarekin odolez lotua dagoen Adolfo Careagak zerikusia omen dute. Euskararekin ez dute inongo zerikusirik, bere zapalkuntzarekin ez bada, behintzat. Egunkari honetan ez duzue euskara asko ikusiko. «**Norte Expres**» arabarra, «**El Pensamiento Navarro**» eta «**Diario de Navarra**»n bezala. Noiz behinka —azken egunkari honetan hamabostero zerbait argitaratzen dutela adierazi ziguten— zerbait agertu ahal izan omen da. Batzuek ez dute hori ere gogoratzen...

P. IPARRAGIRRE

Joxe Ramon Ansaren erailketaren berri jakin zenean, festak bukatu ziren.

laister bete dute hitza

«España es irrevocable» Jose Antonio ospetsuaren hitzak hartuz, eskuindar taldeak Espainiako Aberri Eguna maiatzaren 11n ospatzekotan dabilta. Bitarte horretan ahalik eta ekintza gehienak aurrera eramaten ari dira: egurra hemen, kolpeak han, sarraskien bidez heriotza berak hainbeste «maitatzen» omen duten estatuko lurraldeetara zabaltzen ari dira. Dirua, boterea, eta ondasun franko esku artean dituen «hainbati» komeni zaio «bere mutilak» martxan jartzea, beldurra eta seguritate eza jendeartean ereitea. Euskal Herrian, hori gertatzearren, 17 urteko gazte bat erail dute. Joxe Ramon Ansa Etxeberria erail digute.

Gobernadorea ez dator bat. Andoaingo herriaren eritzia erekin.

INKONTROLATUAK UGARITZEN

Maiatzaren 2an Ordizian bi guardia hilak gertatu ziren. Ostira-lean, hilak 4, «Egin» egunkarian agiri harrigarri bat agertzen zen, «Triple A» delakoak izenpetua: «Somos la Triple A, defensores de la justicia y la verdad; con todos nuestros respetos queremos advertir a ETA que, de no cesar en los atentados a policías, guardias civiles u hombres de tendencia derechista, nos veremos obligados a asesinar a hombres vascos, tan honrados como los mismos guardias civiles, policías u hombres de derechas que ETA asesina, por la espalda. La Triple A quiere que Euskadi sea libre y apoyará a ETA si es preciso, pero no para asesinar.»

Laster bete du hitza. Igandean, hilak 6, goizeko bostak aldera, gorago aipatutako egunkari horretan bertan berri tamalgarri bat entzun ahal izan zuten telefonoz: Joxe Ramon Ansa andoaindar gaztea eraila zutela. Andoaingo herriaren susmoek beste hildo bat hartu zuten. Joxe Ramon eskuindarrek erail zuten, bai, baina guardia zibilek herrian duten kuarteliloarekin zerikusia duten pertsonak egin zutela «ekintza» hori zioen jendeak. Herri horretako udaletxeak hartutako erabakian ere eskuindar talde eta guardia zibilei eskatzen zaizkie kontuak. Gipuzkoako gobernadore zibila ez dator bat eritzi hauekin. Berarentzat edozein gauzarenatik gerta zitezkeen heriotz hau (Ataun eta Ezkioko gertakizunak gogoratu zituen).

SEKULA AURKITZEN EZ DIRENAK

Beldur gara hauzi hau, beste mila bezala, ez dela sekula garbituko. Herriak eritzi bat izango du. Legeak bestea. Berdin gertatuko da Tolosa-ko «Shanti» tabernari lehergailua bota ziotenekin. Eta harrigarria da, zeren ezkerreko jendea hain erraz detentitzen duten polizia berberak, sekulako oztopo eta arazoak izaten dituzte «beraientzat berdinak» diren eskuindarrak arrapatzeko. Sekula garbituko ez diren gertakizunen artean Sorian preso aurkitzen den Alex Vidali emandako egur eraso izango da. Poliziak jo ziola diote honen gurasoek, baina nola frogatzen?

FRANTZIAKO HAUIAK

Estatu frantsesean gauzak beste era batera egiten dira. Maiatzaren

9an Aix-En Provençen egingo den Goikoetxea eta Apaolazaren aurkako hauzia, eta egun berean Parisen aurrera eramatekotan diren Viusa katalanaren aurkakoak oso garbi daude. Inongo zalantzarik ez dute izango frantses legegizonek hauk epaitzeko orduan. Noski, bestela egin zezatela Lerdo de Tejada eskuindarrak bezala: «**Legión Extranjera**» delakora joan. Hor sartzen bazara «bekatu» guztiak barkatzen zaizkizu. Frantziako inperioa defendatuz hiltzen dituzun beltzen odolaren bitartez, garbitzen zara.

Baina ez euskaldunak, ez katalana, ez daude prest hori egiteko. Haiek, bakoitzak bere herrian bere bizimodua aurrera eraman nahi du. Eta hori barka ezineko bekatua da. Baionan, maiatzaren 3an epaitu zituzten Manso, García eta Calvori egin zitzaien bezala. Lekukoak bazi-tuztela? Ez zaie pasatzen uzten eta, ala, lekukorik ez duzue! Nahiz eta hauek alkate, senadore edo edozer gauza izan. Horretan ere frantses gobernuak «égalité» sakrosantua aurrera eramaten badaki: agintea eta ondasunak baldin badituzu, lagunak izango gara; baina ez baduzu ezer, hobe zuretzat ixilik egotea...

Ez dakigu zer gertatuko den estradikzio hauiekin, Goikoetxea eta Apaolazari hilaren 9an askatasun probisionalaren emango ote dieten ala ez, hilaren 16an azkeneko estradikzio hauzian esan zuten bezala ekintza guztiak «**politikoak**» kontsideratuko dituzten ala ez. Badaezpada ere, Amnistiaren Aldeko Batzordeak eta Euskal Herriko alderdi politiko ezkeriak ekintza franko martxan jartzekotan dira. Udaletxeak eta beste euskal pertsonalitate askok garbiki adierazi dute estradikzioen aurka daudela. Manifestazioetan eta ahal den tokietan ere adierazi da maioritarioki inork ez duela estradikzioa onartzen. Berrir ere, hilaren 7tik 14era doan astean manifestazioak, asanbladak, geldiketak eta agian greba egongo da... Baina ez dakigu guzti hau gobernu frantses anaikar eta berdinkorrak kon-tuan izango duen...

P. IPARRAGIRRE

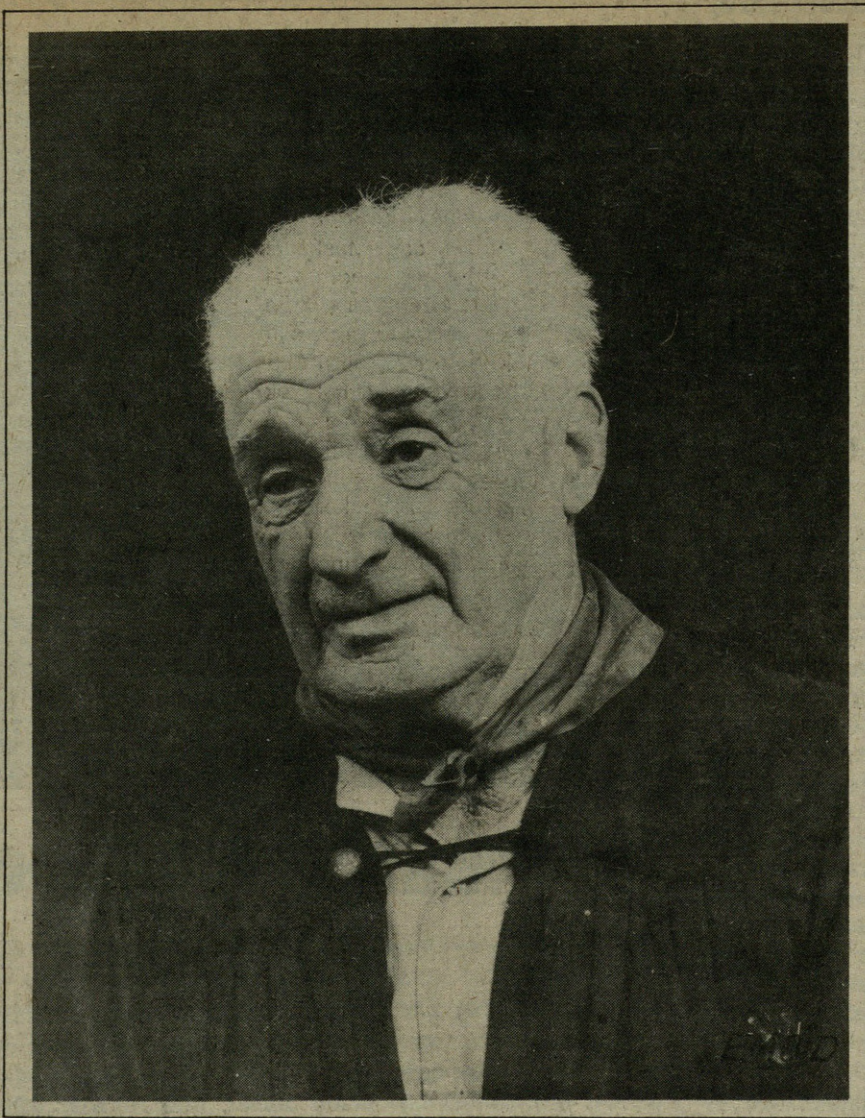
ibáñez freireren abildadea

Ibáñez Freirek astelehenean, hilaren 7an, Donostian eman zuen prentsaurrekoaren ondoren, «ze in-potentzia!» zioen kazetarietako batek. Izan ere, nahiz eta nahikoa zirikatu, ez bait zen lortu ezertaz esplikazio konkretorik eman zezan eta esan zuen gauzarik konkretoenetako haxe izan zen: ikastolei buruzko bere hitzen ondoren egon den protesta mugimendu guzti horrek zera adierazten duela, jende gehiena bat datorrela berarekin ikastolak «**antiespañolismoaren foko**» eta izan ez daitezen. Hori gauzari buelta emateko abildadea!

Barne Arazotako ministro berria, Martín Villa baino azkarragoa azaldu zen hitz egiterakoan. Hau gogorra-goa eta kortanteagoa azaltzen zen bitartean, Ibáñez Freirek politikoen birtutetik handien hori —ezer ez esateko hitzegitea— oso ondo dominatzen duela erakutsi zuen, eta gainera oso era sinpatikoan hitzeginez. Bere eskoltako polizien begirada zorrotzpean, eta albotan Antonio Oyarzabal gobernadorea —hau

ere zorrotz samar— eta ahoa ireki ere ez zuen «Director General de Seguridad» delakoa zituela, bera euskalduna —«**nuestra cultura**» etabar esaten zuen—, aita ona eta irripartsua, izan den tokietan lagun asko egin dituen etabar dela demostratzen ahalegindu zen. Hori bai, lehengo erregimenari leialtasun ez zerbitu ziola, oraingoari bezalaxe, aitortu zuen.

«**Euskal Herriko arazoa**» ez zuen asko bereizi nahi izan —«**Catalun-yako arazoa**», «**Castillako arazoa**» eta horik ere ba omen daude—. ETA izena ez zuen apenas erabili, horren ordez «**terrorismoa**», «**talde terrorista**» etabar erabiliz. Eta azkenean ez genuen ezertxo ere jakin Euskal Herriaz eramango duen politikari buruz. Hori bai, hurrena datorrenean, Parte Zaharrera joango omen da baxoerdiak hartzera —«**A! Parte Zaharra! Han ez zen klase di-ferentziarik nabarmentzen**»—. Ez zuen esan zenbat polizirekin joango den hara.

xiberuko bihotzetik, etxahun

Mauletik Atarratzerat joaten zarenean, Irabar-ne, Gotañe eta Zalgize iraganez geroz ez zaizu Iruri baizik geratzen Atarratze bertara heldu aintzin. Hor, herrixka galant horren erdialdean, ez-kerraldetik, baserri koxkor hori izan da eta da oraindik Etxahun koblakariaren egongua.

Ongi etorri bero bero bat egiten dizu, oraindik atarian zaudela; irriño goxo batek berehala etxe-

kotzen zaitu...

Buruz buru jartzen zara olerkariarekin, eta, banan banan erortzen zaizkizu betidanik hartaz eginak zenituen itxurak... Nik dakidala, inongo intelektual kulturadun buru haundi bat solastatzeko orde, aurrean daukazu gizonik soilena, zure magnetofonoak behar bada herabetzen duena... Xiberoa azkar sentitu eta bizi izan duen bihotz sakona, jainko bat ez dena, baina zenbat gizon dena.

Ikusiko duzuen bezala, Etxahuni eginiko elkarrizketa hau xuberotarrez dago. Honek zera esan nahi du, beste euskalkiak hitzegiten ditugunok zailtasun haundia dugula hori ulertzeko. Hala ere, dagoen bezala eman nahi izan dugu —beste edozein elkarrizketetan ere ahalik eta gehiena gordezten baitugu bakoitzaren hizkera—. Irakurketa pixka bat errazteko, 30. orrialdeko hiztegian aurkituko duzue zenbait hitz.

Z. ARGIAK

Z.A.—Non eta noiz munduratu zinen Etxahun?

—Sorturik nüzü Irurin, Etxahunian, 1908an. Geroztik, heben nüzü. Laborantzan ari nüzü aitamek ützi etxaldian. Ezkontzurik Santa Grazi-ko alaba batekin.

Z.A.—Haur denbora guztia hemen iragan al duzu?

—Bai, kontino heben egonik nüzü, salbu zerbitxiaren egiteko, eta gerla. Hoge eta hemeretzi gerla egin dut. Urthe batez egonik nüzü Larrairen.

Z.A.—Zer oritzapen geratzen zaizu haurtzarotik?

—Ene haur denboran, oraiko berjokuak zütüzün. Erran nahi beita: pastoralak, pelotak eta beste jokuak... Gaztetatik hoietan izigarri maite üken dit, ikhusirik beste hebenko jokulari anitx, her gustatürik eta... Gero, khantan eta hoietan, nik errejenta bürüzale üken dut hoberen hoberena Salabehere Grazi-koa. Pastoral errejenta züzün, bena soinü egile züzün.

Z.A.—Lehengo soinuak eta oraingoak?

—Tout à fait different düzü bai, prefosta! Momentu hartan ez züzün hainbeste soinurik ere. Herriko bestak bazütüzün, otadak nagiaren kurtsin, eta gero maskadak. Maskadak jiten zienein, ordin soinü egiten zizien, errezibitzen ziren herri hoietan, bena beste arrestan, ez züzün soinürük kasik batere. Ihautin bat egiten zizien gaztek edo halaxek. Orain, dancing eta hoik ba dütüzü, nik uste gastatzen din amiñi bat eskualdun bestak. Ez dizie ber eskerra. Hasten dütüzü neskenegün gaiarekin, igandearekin ez düzü ihur ere plazan gainen, argi artino egonik dütüzü eta... lehenago igandearekin, jende paketa biltzen züzün. Astelehenarekin ere berdin...

Z.A.—Besta lehen orain baino hobeki egiten zena?

—Agitüz geroz, egoiten züzün ordüko jentia argi artino bergaiza...

Z.A.—Oraiko gazteek asko edaten dutela... zer diozu?

—Ordün ere... aise... bestan, zaharrak eta oro. Solament, ez züzün aperitif-horik aipatzen batere. Ardu edaten züzün bethi. Botila bat ardu eta harekin kantan aritzen zaharrak eta gaztik... Soinutik landa, han egoiten ostatuan zahar zenbaitekin, historio zenbait kundatzen beit zin. Ba züzün historio kundatzale orei beno haboro.

Orai gaiza bat agitü düzü: gazten-tako düzü besta, ez düzü besta, ez düzü haboro zaharren lekurik. Ordün aldiz, beti zütütüzün zaharrak eta gaztik.

Eta, gaztik herrin berian egoiten zütütüzün, herri haizuetan ürrünenik. Orain kurri juiten dütüzü: oto horrek hogen izigarria egin düzü.

Z.A.—Aldakuntza horik, zerk esplikatzen dizkigu?

—Otoak düzü egin. Heben, goizean, meztatik landa, pelota partida bat egiten züzün burrat bat edaten zizien oroek, arrestiko hitz hartzen beste baten egitia edo zerbait... Edo soinu zale ez ürrünegi juitia.

Bere familiaz inguratua bazkaltzerako orduan.

Orain, oto har eta juiten dütützü hamar lekutarat. Ahal bezen ürrün eta gai orotan kurri, zoin zaliago.

Lehenago, saldo bat juiten züzün elgarrekin, berdin hamabost hogeï, herri batetako gaztik... eliza besta zelarik, herriko soinu Bürüzagiek emanerazten zizien jauzik herri hai-zuari. Suposa, Irurin züzün eliza besta, eta Zalgiztarrek lehen jauzik.

DANTZAN

Z.A.—Noiz ikasten ziren dantza jauzik?

—Negiaren kurtsin. Bethi bazüzün zahar zunbeit ari zirenak era-kusten. Haurrak biltzen zititzien, handituxkarik, hamabost hamasei urthetan. Batx batxa, egiten zizien maskada aldi bat. Ordin, herri oroek egiten zizien hala ahalaz. Ürgüillü bat züzün.

Ihautin, ihaut asteartearekin ürren-tzen züzün. Akzen jelkaldia, kantonamendua oro iragan onduan, azken egüna herrin berian. Biharamünean, Pantzart erretzen züzün, herriko plazan. Pintuka aldi bat egiten zizien, arresti eskari batez ürrentzen.

Pantzart hori züzün bestakarien eta asekarien Jinkua: belharrezko gizon lodi bat!

Z.A.—Dantza maite zinuen?

—Dantza maite nizün, ba. Ez nündüzün dantzai haitü, bena, ari arazten nündien berdin, beste lagünekin, libertitzeko. Bont en train amiñi bat nintzan!

Z.A.—Ba zena dantzari hunik?

—Segür, ba züzün dantzai hunik... ni sabant nündüzün euskal dantzetan. Dantza suertiak oro ikasi nintizün. Txülülätzen geroztik ikasi dit.

TXÜLÜLARI

Z.A.—Nolaz hasi zinen txülülaka?

—Txülülariak bekantzen ari zütüzün. Ez züzün berririk batere agertzen, ordin abiatu nündüzün, bi zaharrenek ützi beitzien. Bizpalau urthez irauntsi dit segidan. Orai badüzü hogoi bat txülülari jürü Xiberun.

Z.A.—Zergatik galtzen ari zen txülülü?

—Ez zizien soinuile zaharrek üz-

Dantza, txülüla, musika, kanta, koblakaria eta pastoral idazlea, denetik egiten daki.

ten gatzerik heltzerat. Ofizina hun beit zen, eta holaz, berak ere zaharrak, libertitzen zütützün. Gero, gaixten beit da, hotsa eta juiten beit dira, ordin bortxaz ützen zizien, ez zütützün haboro orotarar juiten, eta ordin hasi... dantzai elibeteki.

Z.A.—Biziko ahal da txülüla?

—Txülülak arrakasta ikaragarria üken dizü azken urthe hauetan. Segür nüzü mila jürü saldu dela. Eta bestaldin, haboro, justut bestaldin! Eta untsa joiten dizie... Donostin eta untsa jür!

MUSIKA ETA KANTORE

Z.A.—Musika ikasi zinuen?

—Kontatzen nizün, ordin. Botza ejer nüzün zinez. Terrible aise kantatzen nizün. Hartzia hun nizün izigarri musikan ere. Alta, ez nizün notarik ezagutzen.

Z.A.—Nola egiten duzu musika?

—Bolsa edo zerbait hartzen dit, hartan gainen sortzen euskaldun ahadekin.

Bethi egiten dit beharritat. Orain, lehen bezain aise egiten dit musika, bena, ez nüzü bethi ohartzen. Ahazten zeitazü. Ahaide bat eginen dit, nunbait, oren kart batez, juiten nizalarik, bordelekuan edo... bena gero, etxerat orduko, ahazten zeita-

zü... Adina zonbait düzü... bena egiten dit ba zonbeit halere.

Pastoral huntako eta egin dit, Atharratzeko besta batendako, Donibane Lohitzundar elibatendako...

KOBLAKARIA

Z.A.—Nola hasi zinen bertsutan?

—Hemezortzi urte nündien. Ez nündüzün untsa ari, ez. «Küloa» ba nizün. Adin hortako «küloa». Ez nündüzün isiltzen ere.

Gero inthelegia jiten düzü, gero eta haboro...

Z.A.—Nola ezagutu zinuen bertsularien mundua?

—Alegia, aipatü deitzüt Salabehere Grazekua. Laboraria züzün, laborantza ttipini bat züzün. Oraino bizi düzü lauretan hogeita bost urthik batitzü. Soinu egiten ebilten züzün eta ordin ari arrimatzen guntützün gü puttiko gatik, eta... konten erakusten zeiküzün kontino. Dantza suertik oro emaiten zütützün klarinetarekin, Xiberuko dantzak oro.

Gustatu nündüzün gai batez salabehere hori eta Ligets Larrañekoarekin. Zalgizeko eliza besta zütützün. Soinu gai bat züzün. Beha egin nündüzün lau edo bost orenez, soinua ütirik... eta Ligets izigarri gustatu zitazün. Koblakari ede-

rra züzün ere... Bost orenez tai ga-be irauntsi zizien!

Ligetsekin abiatu nündüzün. Era-man erazten gintitzien Konstantin Jaunek Manex hortala... Oxobi zenarekin eta, han ebiltan zütütüzün beste koblakariak, Larralde Luho-sokoa, Mattin Irabola Senpetarra, Xetre Hazparnekkoa... Lau edo bost. Ordin üngürükaz ari arazten gintizien, norik gure koblak. Lehenik, mahainean egiten ginizün apalria hanko bereko eüskalzaaleekin eta gero plazarat elkitzen...

Z.A.—Zer behar da bertsulari izateko?

—Dohaina behar düzü, bai zinez, zinez! Lehenik, zinez maitatü eta gero jite bat behar düzü. Bena, praktikak anitx kuntatzen dizü hortan. Usantza izigarrikua. Pilotan bezala. Antrenamentu gaitza. Gero kotz heltzen düzü kobla, anitx eman orduko, ikasten düzü nola diren rimak eta nola moldatu behar den kobla.

Z.A.—Ez duzu gehiago bertsurik egiten?

—Utzi dit goizik koblakan ari-tzea. Ez züzün aise. Koblakan ari-zeko behar düzü biga ber kartie-leko, bi xiberutarrek behar zike-zien. Mattin eta Xalbador ziren be-zala. Hek kotima izigarria ba zizien. Hek bazakizien zejolat biltzen ere. Biraka denin. badoazü. Püntü batez, Ligetsekin untsa enthelegatzen gün-tütüzün. Aritzen güntütüzün üngürü-ka, atxekitzen güntütüzün bai ordin... din...

Z.A.—Lagun onak izan dira ber-tze koblakariak?

—A bai. Mattin eta Xalbadorre-kin üsü agitü düzü.

Mattin, kokinxka züzün!! Bena, bihotz huna, arresten! Terrible! Ez züzün gaitz, arrunt arrapostia emai-ten beit zin. Ez zizün ützen astirik.

Askar zütizüzün biak ere, bai ko-blakako, bai pintukako!

PASTORAL IDAZLEA

Z.A.—Pastoralak idazten dituzu?

—Pastoralak gobel ari zütütüzün. Beti ber pastoralak zütütüzün bos-pasei. Besteriz ez züzün agertzen.

Mattinekin agitü düntütüzün Barko-xeko eliza beste elibatez. Batek erran zizün behar zatekila berriz zerbait. Momentu hartan, Etxahun Barkoxe «Vogan» züzün, 1953an.

Iseatü nizün. Historia ba züzün Pierre Espilek eginik. Etxahunen kantoriak bestalde agertürik zütü-tzün... Jente paketa bildü züzün.

Ordin, herri hoitarik jiten zütüzü-n aldika berririk egin eraztea.

Z.A.—Zein da zure pastoralik ho-berena?

—Orotan, badit bederatzi pasto-rala eginik. Mentüraz hau, azkena düzü ejerrena. Historia ia ejer dü-zü: Ximena deitzen, «Le Cid»en historia kundatzen düzü.

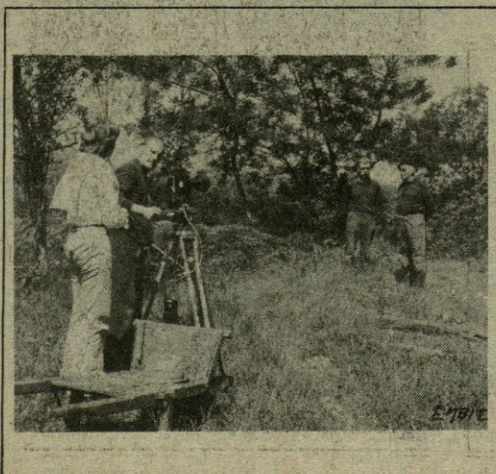
Etxahun eta bere semea. Atharratzeko zeru garbiaren azpian.

Etxahun abeslari talde baten buruan.

Haurarekin ere lan ederra egin du. Hemen ikusten dugu dantzari talde batekin.

Argazkiak: Studio-Photo EMBID

Rue de Saison
64.130. Mauléon.

Tél. 280330

Rue Principale
64.470. Tardets.

Tél. 285048

Z.A.—Aldakorra dea pastoralara?

—Gazte denboran, hiru pastoraletan ari zenik nündüzün. Ordin, banekizün nola usantza bazen. Ez düzü transformazione anitx egiten ahal. Behar dizü tradizioeak arrespetatu. Gero sujeta eta historia oro kanbiatze ahal düzü.

Z.A.—Zerbait berri ekarri duzu pastoralgintzan?

—Eztakit. Mentüraz nik eskualdun historia hoik nahi izan dütit iragan erazi. Hüllanago zütützün eskualdunentako. Lehen bethi zizien edo Charlemagne edo Napoleon.

Z.A.—Zergatik Charlemagne edo Napoleon?

—Ez zakizkien ere, eskualdun historiak gehien zunbaitek baizik. Geroztik izan düzü lan izigarria egirik. Hebenko jentia ez züzün nehorat ebilten, Maulerik aitzina. Donahune haboroen haboroena.

XIBERUA

Z.A.—Nora ari da, zure ustez Xiberua?

—Xiberoa ustü düzü. Ez beit da lantegi eta hoitarik... gütti beit da. Hebenko jentia kanpora jun düzü.

Jiten düütüzü bai, besta eginez edo holaxe, bena artin ments düütüzü... Modernismo horrek gaitz handia egin dizü... mendipareta hoietan ez düütüzü aritzen ahal mugaberriko tresna handiekin. Behar dizie arteko mekanikaje zerbait... lantegi zunbeit behar likezü laborearen laguntzeko. Heben, Maulé ondoan untsa düütüzü, biak jun arazten beit dutie, laborantzaz ttipia eta lantegia. Nik uste hori nagusi den orotako...

Z.A.—Ohidurak galtzen ari ote dira Xiberun?

—Ez düütüzü galdüren. Ez dit usate. Elakutzen ari düütüzü oro amilail. Kausa düzü jentia jun dela eta kurritzen ere dela...

Z.A.—Ximena, azken pastoralahau, emazte pastoralara?

—Nahi zizien haik ere iseatü. Gero bütatürik hartü dizia. Bütatürik ari düütüzü...

XINABERRI

gasa nuklearraren orde

Ale hau kalera irtetzerako, Parlamentuan aztertua egongo da etorkizun ekonomiko eta politikorako hainbateko garrantzia edukiko duen Energiatzko Plangintza Nazionala.

Plangintza honen elaborapena oso gaitza izan da; Moncloako Itunak zioenez Parlamentuan 1977an aurkeztu behar ziren baina bertan jotzen diren interes ekonomiko eta sozialak hain garrantzitsuak direnez, atzeratzen joan da; gauza asko aldatu da eta burgesiaren arteko burrukak handiak izan dira eta ondorio bezala Fuentes Quintana eta Oliarten krisis ministeriala eta empresa elektrikoaren amenazak aipa ditzakegu, azkeneko hauk Plangintza berehala onartzea eskatzen dutelarik.

PLANEN DANTZA

Errealitatean Energiatzko Plangintza Nazional batek zertarako balio izan dezakeen galde dezakegu. Teorikoki, ehun urtetarako energi beharrak planifikatzeko da baina errealtatean manipulazioa eta zifren obetititateak konkutan izan eta planifikatuarekin zerikusi gutxi izaten dute. 72.eko Plangintza petrolioaren krisiarekin deuseztua izan bazen, 75.ekoak ez du zori hoberik eduki.

75.eko Energi Plangintza Nazionala Francoren heriotza baino lehenetxeago argitaratu zen eta konpainia elektrikoaren interesen defentsa gozpor bat planifikatu zuen. Horren arabera, zentralen nuklearrak ziren garrantzitsuenak, 23 zentralen zeuden programatuak, urtean 55 Mtec produzituko zutelarik. Mtec bat ikatzaren milioi bat tonelada inguru da.

Beste energi indar bat gasean

aurkitzen zen. Gaur egun energi indar hau guztiz apreziatua da. bai bere itzulkortasunagatik, bai bere kontaminazio eskasagatik; hau denagatik zentro industrial eta urbanoetan erabil daiteke. Europar gasaren kontsumoa energi osoaren seirena den bitartean, Estatu Espainolean 2 %a besterik ez da.

Honela, 75eko Energi Plangintzak gas naturalaren kontsumoa areagotu egiten zuen. 1985gn urterako 21 Mtec izango da kontsumitzen dena (Energi guztiaren 11 %). Honek azpiegitura eta hornimendu bikaina eskatzen zuen; neurri honetan, Barcelona-Valencia-Euskadi gaseoduktoa proposatu zen eta Libia eta Argeliarekin kontratoak produkto hau erosteko, era berean aurrera begira beste kontrato batzu egiteko.

Konkretuki, izenpetu edo posibleztat jotzen ziren kontratoak kuadro honetan sar daitezke:

JATORRI	URTEKO KOPURUA	KONTRATOAREN EGOERA
LIBIA	1,43	IZENPETUA
ARGELIA	6,0	IZENPETUA
ARGELIA (SEGAMO)	7,0	NEGOZIAKETATAN
NIGERIA	3,5	NEGOZIAKETATAN
IRAN	3,0	NEGOZIAKETATAN

Datuen iturria: ENAGAS.

75gn urteko Energi Plangintzak hau pentsatzen zuen: eskakizunak goraka joango zirela (urtean 6tik 7,2 %ra), neurri honetan 1985erako 173tik 194 Mtec.ra igoko zela.

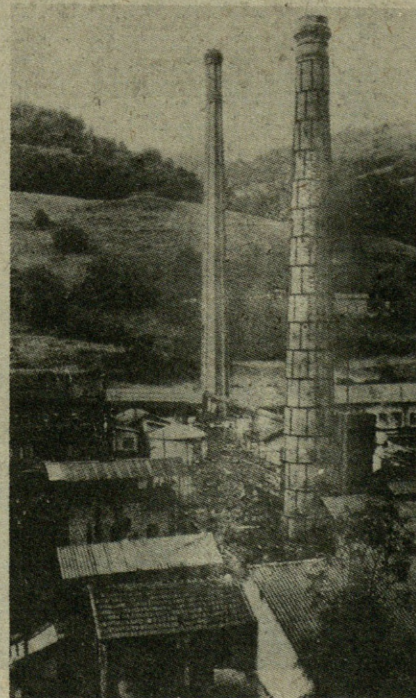
Kalkulo hauen aldeko arrazoi teknikorik ez zegoen eta ondorengo eboluzio ekonomikoak hau baieztatu du. Gainera, Francoren heriotzak oligarki elektrikoaren indar politikoa zalantzan jarri zuen eta ondorio bezala, 75eko Energi Plangintza Nazionala estrinatu bezain laster behera joan zen.

NUKLEARRA ALA GASA

77ko Plangintzaren oinarriak zer-txobait errealistagoak dira. Energiaren kontsumoa jaitsi beharra omen dago, baina hau lortzeko ez dute programa bat zehazten. Baina, energiaren aurrezte hau kontutan izanik, pentsatzen zen kontsumoa asko jaisten da —1987rako 145 Mtec—; 75eko Plangintzan urte berdinerako 190 Mtec baino gehiago pentsatzen zen.

45 Mtec gutxiago behar badira, zeri kendu, gasa, ikatza ala nuklearrari? Hona hemen erabaki politiko bat eta ez tekniko.

Eman den erantzuna oligarkiaren aldekoa izan da. Energi bide guztiak jaitsi egin dira, eta honela, beharrezko izango da 10.500 Mtec nuklear indarretik hartzea.

75 eta 77ko ENERGIAZKO PLANGINTZAREN KONPARAKETA
(Mtectan egina)

	75ko PLANGINTZA	77ko PLANGINTZA	ALDEA
Eskakizun totala	192	145	— 47,2
Produzio Hidraulikoa	15,5	13,6	— 1,9
Ikatz	23,2	23,5	+ 0,3
Petrolio	79,5	78,7	— 0,8
Gasa	21,0	7,7	— 13,3
Nuklearra	55	21,5	— 31,5

Iturria: 75 eta 77ko Energiatzko Plangintza Nazionalak eta neuk egina.

Kuadroan ikus daitekeenez, energi nuklearra nahiago izan da eta hau herriaren nahia ikusirik ez da batere errealista.

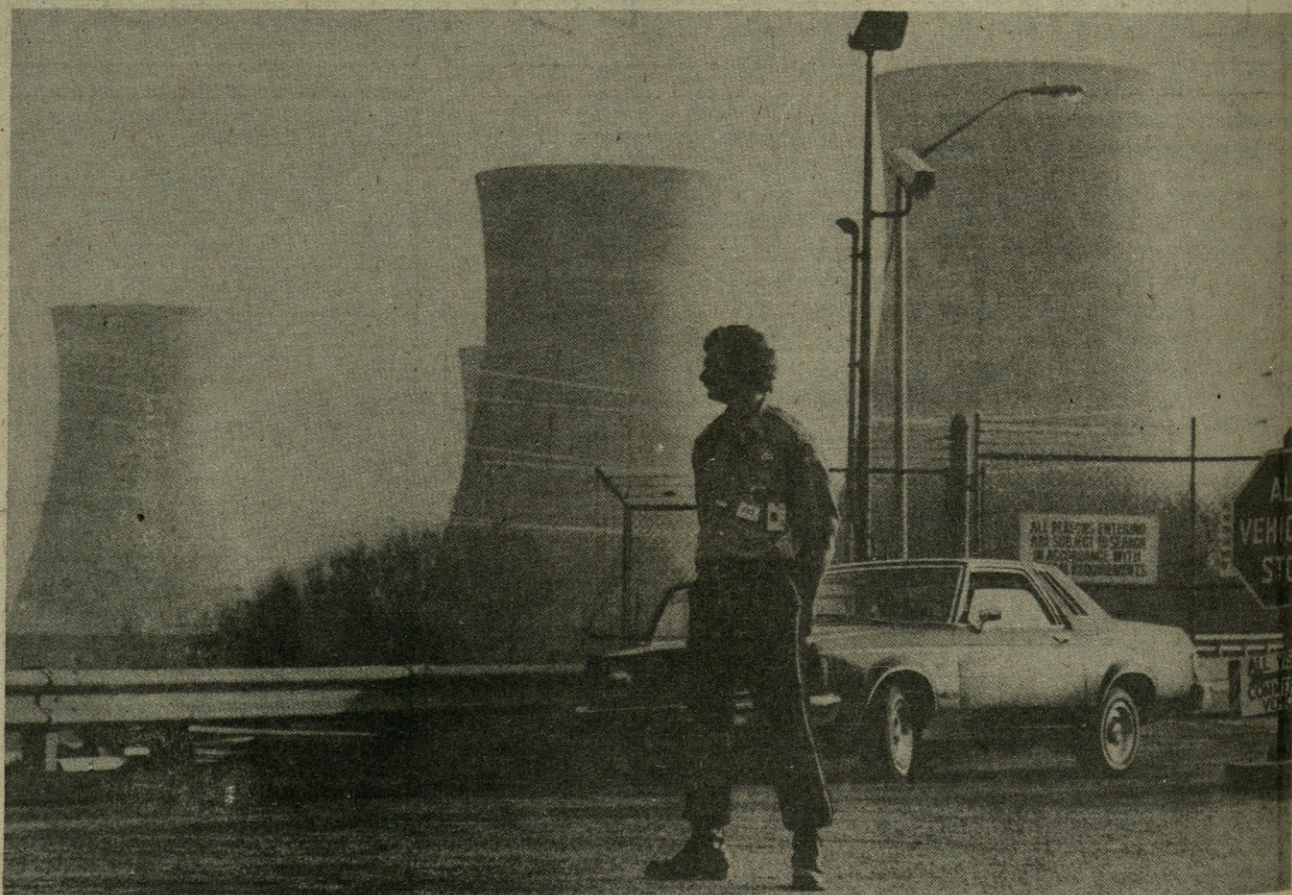
Beste alde batetik, gasari ematen zaizkion 7,7Mteak gaur arteko kontratoak dira, beraz pentsa daiteke

energi indar hau lortzeko ez dela beste kontratorik egingo. Hau guztiz absurdoa da kontuan hartzen badugu SEGAMO gaseoduktoak Estatu guztia pasatuko duela punta batetik bestera Argeliako gasa Europa pasatzeko eta 77ko Plangintza-aren arabera Estatu Espainolak ez duela hau aprobetxatuko.

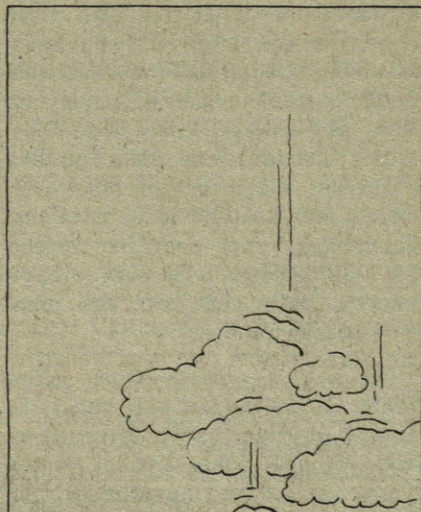
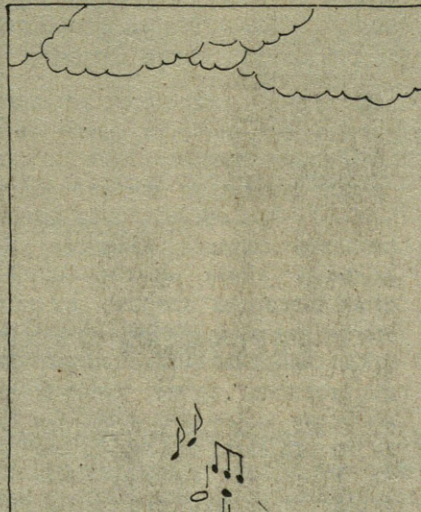
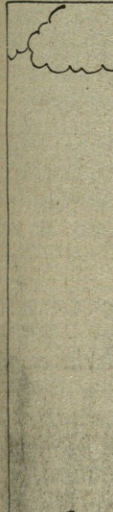
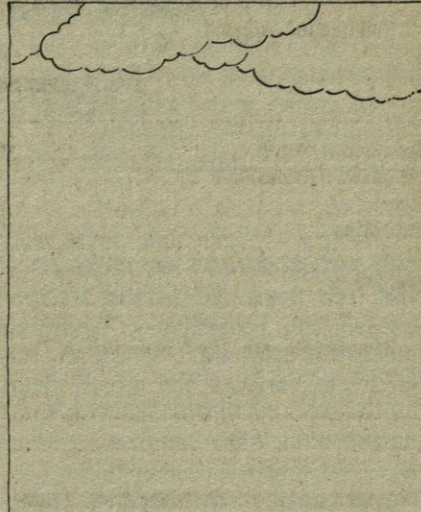
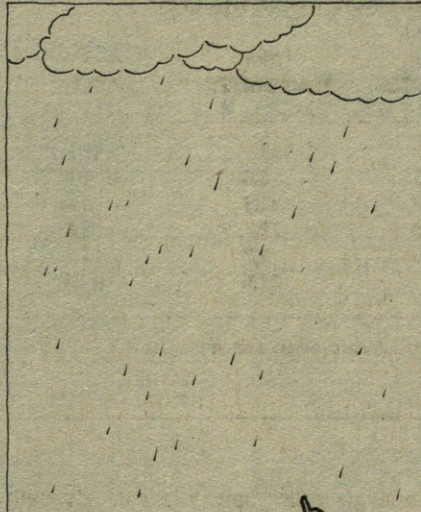
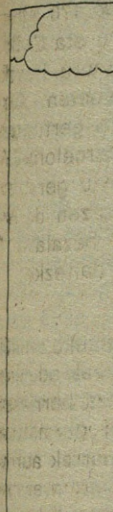
Baina absurdoa urrutirago doa kontuan hartzen baditugu Estatuan azkenaldian aurkitu diren gas tokiak. Sabiñanigokoak bakarrik 170 Mtec erreserba suposatzen du eta Cadizen berriz 15 bat Mtec inguru. Honek posibilitate handiak ematen ditu, batez ere Jacakoak bere gertutasuna kontutan izanik; Barcelona-Bilbao gaseoduktoaren gertu geratzen da eta 7,5 Mtec suposatzen du urtean; honekin Lemoiz bezalako 4 errektore nuklear ken daitezke.

Azkenik, indarren arteko ekilibrio eta herriaren indarrak edukiko du azken hitza plangintza berriaren programaketan; gaur programatuak dauden plangintza nuklearrak aurrera ateratzen utzi ala ez, orain erabakiko da. Bestetik, Parlamentuko azterketa honek garbi erakutsiko du bertan dauden talde politikoek duten gogoia Estatuko arazo errealak benetan oldartzeko.

JABIER OSINAGA

Harrisburgeko zentraie nuklearra. Energi nuklearra ez du gure herriak onartzen.

bazko garaian berriketan

On Kos. — Joan duk, Jokin, aurten Aste Santua ere... Aste horrek ere izena dik santua... Sasol batean bai, prosesixuek, Kristoren gurutzeko jaitsiera... Kristoren nekaldi eta heriotza bizi egiten ziken herriak. Gaur...? Gehienentzat opor hutsak dituk Aste Santuko egun horik... Arrantzurako, mendirako, ondar zetarako, bizkar-paparrak eguzkiz beztu eta leun leun jartzeko... Ez zeudek begira gure hurrekoak...

Jok. — Berriketarako gogoz esnatu zara gaur horregatik, On Kosme. Zer esanik ez zuk ordea, zerbait aipatu behar eta hemen zatokkit ahaztua dugun Aste Santua ahopean duzula... Zu, On Kosme, zure aiton eta amonaren gizartea ezin ezarri ahal izango diguzu hogeigarrenen gizaldian noski...? Elkarrekiko errespetoan, derizkiona egin beza bakoitzak eta kito. Hori da ainiztasun-pluralismo batetan bizitzea. Egun batzuek bederen, nahiz eta Aste Santuakoak izaki, badu kristauak atsedena eta festa egiteko eskubide; lagun artean poza alaitasuna eta senidetasuna aurkitzea, Ebanjelioari ongi dagokion zerbait da... Ez daukagu begi txarrez begiratu beharrik itxas ertz edo mendira doazen jendeari.

On Kos. — Festa diok, Jokin, Festa...? Ito larrian bizi den gure Euskal Herriak badik festa beharrik. Herriak aukeratutako jendea diagu gure Herriko-etxeetan... Alkate berriak ari dituk hau eta hura egin behar dutela... Ongi zegok esku artean ditugun arazo beltzetan gure muturra sartzea, ahaztu gabe ordea jaiak eta festak Herriari beharrezko zaizkiola. Betozkigu estropadak haizkora joko eta harri jasotzeak... Marathonak modan zeudek gaur. Guztiz zaidak atsegin atso eta agure, zahar eta gazte hurrekin batean, denak nahasturik, kurri eta kurri gure kaleetan ikustea.

Jok. — Ongi esana, On Kosme

eta bertatik etsenplo on ematen hasi behar duzu; datozen Santanetan, Herriko jaietan, Gerbasio Sakristaua eta Kasilda Serorea inguruan dituzula, praka motzaz jantzita ikusi nahi zaitugu kurri eta kurri gure kaleetan.

On Kos. — Adarjotzaile Jauna, hator harira; Herri bizitzan dena ezin izan arazoa eta ez eta guztia festa ere. Gauza batek ez beza bestea ito. Kristau sinismendunak erreflesiorako une tiki bat hartu beharrik dik horregatik, Aste Santuan, guztia festa hutsean bihurtu gabe?

Jok. — Itsasora edo mendira doazen jendeen pentsakizunak nik ez dakuzkit. Gogarte sakonean sartzeko ez da nahi eta nahiezkoa Eliza. Nik dakidana da gaur gazte talde koskorak osatzen direla gogarte erreflesio baten sartzeko eta biziki otoitz egiteko. Zure garaian guztia al zen otoitza, guztia Gogartea...?

On Kos. — Ez motel, ez. Gure garaian ere baituken gauza xelebreak. Nere herrian «Tiniebla» izenarekin ezagutzen geniken Elizakun bat / Apaizek erretolika luzean, latinezko salmoak kantatzen, Sakristauak altare aurreko kandela oriak piskanaka itzaltzen, gu eliza atarian zai noiz Sakristauak itzaliko azken kandela. Eliza ilunpean utzi eta sekulako zarata matrakarekin ateratzen ziaten akolitoak; Gu Eliza barrura sartu eta PASIO SANTU-KO Erreflesiak egitera: Hartu eskuetan belaunikatzeko alkiak eta eman indar guztiz, puskatzeko zorrian, ahalik eta golpe haundienak lurrari. Bat batean, argiak piztu eta gure atzetik Sakristau zaharra, gu arrapatuko ginduelakoan. Gizarajoa, ez alferrik bere ibili makala gure pauso bizkorren aurrean. Eta Oste-gun Santuko prosesioa...? Hartu bizkarrean Nazarenoa eta Ama Doloretakoa eta San Martiñen Baseliza ermitara; hiru bat kilometroko bidea... Aurrean gizonezkoak, korrika eta presaka bidean zeuden

sagardotegietan xurrut egiteko; Buru Aundi, Etxeberri eta beste sagardotegi batzuek diodanaren lekuko eta testigu. Bitartean apaizek atze atzean kantari: Miserere mei Deus...

Jok. — Zure garaian ere ba ziren edo bazinaten nola halako aparjuak...

On Kos. — Lehengoa dena ona eta oraingoa guztia txarra dela al-tortzea zozokeria haundienetakoa duk, Jokin. Nerekiko, garai hartako gauzarik txarrenetakoa, ajola haundiena Ostiral Santu egunari ematea uken. Guztia egun horretan amaitzen zela zirudiken. Gurutzearen erlijioa, odolezkoa eta heriotzazko erlijioan gelditzen uken gure Herria. Kristoren odol ixurtzea, bere bizkarreko zauriak, Kristoren gurutzatzea, Bere heriotz izigarria, Hildako Kristo interesgarri. Hurrengo eguna, Bazko Eguna, Kristo piztutako eguna... Ederra eguna, arku-meia jateko; ez nonbait ordea bere esan nahian murgildu eta pentsatzeko.

Jok. — Luzeegiko berriketa darماغu, On Kosme. Bukatzeko zer da zuretzat Pazko eguna?

On Kos. — Pazkoa duk neretzat guztia. Hil den Kristo zertarako diat, piztu ez bazait? Piztutako Kristo duk nere esperantza oraingo eta geroko zorionaren itxaropena.

Jok. — Tira, On Kosme, Lurreko arazoak ahazteko lo belarrean ez dezagun bihurtu erlijioa. Gaur eguneko arazoetarako balio du Kristauren Bazkoak?

On Kos. — Bazkoa ez duk geroko piztueran siniste hutsa... Kristauren tzat Bazkoa, duk siniste gure arteko egoera latza alda daitekeela eta aldatuko dela. Lanari ekiten badiogu gauzak aldatzen hasiko direla, senidetasuna gure artean sortuko dela, askatasuna etorriko dela. Paradisu batean ezin bihurtu mundu hau, baina mila aldiz gozdegia egin genezakeela, eguneroko bizitzan pentsatu eta bizi beharrik dik kristauak hil arte Bazko eguna. Gizona eta gizartea hobeagotzeko burruka dagiena duk neretzat benetako sinismenduna. Besteen ardurarik gabe bizi denak ez duk sinismendu, nahiz eta ahoz eta pentsamenduz Kredoaren egia guztiak sinetsi.

AROSTEGI JOK.

Ikastola biziko bada, diru laguntza behar.

ikastola bizi dadin

Ipar Euskadin ez gara oraino elebitasun orenera heldu. Promesa faltsuetan ere ez da aipatzen. Hala ere bazter guztietatik entzuten da Euskara salbatu behar dela, Europako hizkuntz zaharrena hiltzen ikustea penagarria dela, zerbait egin behar dela. Nehork ez du euskararen hiltzea publikoki desiratzen, ez eskuinean, ez ezkerrean. Bainan ikastolek, gure hizkuntzaren geroaren zutabeek, zor zaien dirua eskatzen dutelarik diru sartzeen % 9a besterik ez dute erdiesten administrazioarengandik.

«5 LIBERA EUSKALDUN BAKOITZEKO»

Ezaguna dugu ikastolen urteroko dirubiltze aldi hau. Jadanik eginak baitituzte azken bi urte horietan.

Bainan, aurren, aintzineko urteetan baino bost bider gehiago eskatzen diete euskaldunei. Hona arrazoia: aurtengo diru beharrak azkarki gortu zaizkigu. Bi milioi liberaren goitikoak izango baitira! Eta zorigai-

tzez, eskuratuko ditugun diru laguntzak, nahiz ez izan gutxiestekoak, arraz tipiak izango dira dirualde horren ondoan.» Eta gainera, libera baten emaitza limosna bat zirudien eta ez dute limosna emaitza eskatzen, egiazko parte hartze bat baizik. Horregatik ere egiten dute bost liberakoa kanpaina.

ONDORIOAK EZUSTEKOAK IZAN DAITEZKE

22 ikastola, 33 irakasgela, 38 erakasle eta langile. 450 haur ikastoletan. Hamar urtetako lana. Eta nehorik ez lezake erran jarraituko denez. Hilabetero 40.000 libera galtzen dute ikastolek: galerak % 110ez goititu dira bi urtez, erakasleak 24etik 39ra pasatu dira. Dei larri bat egiten diote Euskal Herriari, laguntza ekonomikoa laster ukan dezaten. Laster izan beharko du, ez baitakite, hilabete honetan Bankuek ordainduko duten ala ez txekean pagatzea.

Butxeta ikusiz zenbait ohar egin daiteke. Galeren zati haundiena (% 83) hilabete sari, sozial eta prestakuntzarako kargak osatzen dute. Ikastolen hazkundearekin batera goititu dira galtzeak; gaur biziki iluna dakusate geroa eta da: aurtengo bururatzean 400.000 LIBERAKO ZULO B A T. Sarreraren artean, burasoen emaitza proportzioz gutxitu egiten da (% 22tik, % 20ra), nahiz hiru urtez 250.000 liberatatik 400.000 tara pasatu. Hori esplikagarria da: ikastolatik lehen mailarat doazen haurren burasoek ez dute beren emaitza bitan goititzen ahal. Ohar bera egin daiteke laguntzaileen emaitza eta festeentzat; azken hauk, nahiz eta bikain haunditu, proportzionalki tipitu egiten dira. Baina egoera dramatiko horren errudun bakarra frantses estatua da: euskarazko irakaskuntza beregain hartuko ez duen bitartean, ikastoletako aitamek eta euskaldun kontzientzidunek beharko dute berengain hartu eta aintzina eramane.

GOBERNUA AURREZTAILE

Gobernuak haur bakoitzendako 7.600 Libera aurrezten du. Jakin behar da edozein ikasleak 8.000 libera kostatzen duela: 5.700 Libera esta-

tuak (erakasle eta enplegatuen hila-
bete sariak...), 1.500 Libera Herriko
Etxeak (eraikitzeak, jantokiak, hau-
rren biltzea...) eta 900 Kontseilu
Orokorrak emanik. Ikastoletako bu-
rasoei 400 Libera bakarrik ematen
zaie. Hori bai limosna! Zergen pa-
gatzeak ez da ezberdintasunik egi-
ten. Berdintasuna eta justizia nahi
dute: edozein burasori ematen
zaion tratamendu bera eman die-
zaietela, bai zergen pagatzeko, bai
laguntza ematerakoan. Aurtengo bu-
txetaren egitean pentsatzen zuten
Kontseilu Orokorrak 900 libera
emango zuela haur bakoitzarendako,
baina ez da hala gertatu eta suben-
tzioak duela bi urtekoak baino
% 5 tipiagoak dira: 400 Libera ba-
barrik.

NOTABLEEN FALTSUKERIA

Zenbait kontseiluren biltzarretan
parte hartu dute Ikastoletako orde-
kariak; laguntza eske bainan ez du-
te ezer lortu. Tipia omen dateke
Kontseiluaren butxeta: zenbakiak
eskutan miliar batetakoa dela frogat-

tu dute Ikastolek! Gisa beraz, Herri-
ko Etxeei zerga berri baten egitea
eskatu zieten, alegia libera bat biz-
tanle bakoitzeko. Nahiz hauzapez ba-
tzuek onartu eta aplikatu proiektu
hau (Azkaine, Hendaia, Lohitzun, Us-
taritze...) gehienek eta bereziki hiri
handienetakoek errefusatu egin
dute.

Hori politika antieuskaldun baten
seinale frango adierazgarria da:
euskararen alde omen direnek ber-
ren hirietako butxetan ikastolari
emaiten dioten garrantzia mus tal-
deena bezain ahula da. Ez da diru-
rik, hitz ederren gibelean ikastola la-
guntzeko borondaterik ez delakotz
esijitzen. Ikastolak behar kolektibo
bati ihardesten dion zerbitzu publi-
ko bat betetzen du. Hortaz ohartu
dira, dudarik ez, bainan behar ko-
lektibo honen azkartzea, hazkundera
eta ukan ditzaketen ondorioak ez
zaizkie batere laket.

Diru problemetarik aparte, beste
arazo batzu agertzen zaizkie ikasto-
lei: gobernuak prestaturiko lege
proiektu berri baten arabera edo-
zein eskolatan erakasle izaiteko

DEUG delako diploma ukan beharko
da. DEUG fakultatean bi urte pasa-
tuz eta esamina erreusituz erdies-
ten dan. Makilkada berri bat izan
daiteke: ikastolako erakasleei BAC
(batxileratoa) bakarrik eskatzen zi-
tzaien orain arte.

Arazo guzti hauk konpontzeko,
dei egiten diote «bere burua eus-
kaldun sentitzen duen bakoitzari,
aurten, aintzineko urtetan baino ge-
hiago indar egin dezan, IKASTOLEN
laguntzeko... Atxiki behar dugu.
Iraun behar dugu».

Ikastolak laguntzeko:

—Saltegi, ostatu, lantokietan eza-
rriko diren kutxetan.

—Txeak: «SEASKA» - 8, Rue
Thiers - Bayonne.

—Caja Laboral: 01-0-01323-2.

ASTEMA

Donapaleuko ikastola ez istea lortu zen, baina ikastolek badute beste problemarik.

100 metro

Argitaratu berria da 100 METRO nobelaren bigarren edizioa lehengo bi urte ondoren, Koldo Izagirre-ren hitzaurreaz gain Lourdes Oinederraren azterketa bat duela epilogotzat, lehen edizioan ez bezala, eta lehenengoko 99 orrialdeen ordez 125 dituela. Euskaraz, liburu baten bigarren edizioa agertzea arras harrigarria da eta nobela honek izan duen arrakastaren seinalea.

RAMON SAIZARBITORIA-REN NOBELAGINTZAZ

Ramon Saizarbitoria Donostiar nobelagileak 1969an argitaratu zuen bere lehen obra: **Egunero hasten delako**. Nobelagintzaren konzeptzio berri bat inkorporatu zuen euskal literaturara. Ibon Sarasolak zioenez: «lehen euskal nobela modernoa da, hitzaren zentzurik osoenean». Txilardegik **Elsa Scheelen** publikatu zuen urte berean agertu zen, baina arras desberdina da eta honen nobeletako arazo filosofiko-esistenzialetatik urruti daude Ramon Saizarbitoriaren gai askozaz banalagoak eta irekiagoak eta nobelagintza berriko tekniken baliakera. Nobelagintza berriko teknika eta ikuspegiak euskal literaturara sartu zituena izan zen Ramon Saizarbitoria, edo sartzeko lehen ahalegin koherentea egin zuen bederen. Euskararen onerako bakarrik edo tesis bat defendatzeko idatzi ez duen lehen euskal nobelagilea, literatura autonomoki kontsideratu duen lehena alegia.

Isilaldi luze baten ondoren **100 metro** izan zen bere bigarren nobela 1976an argitaratua. Nobela honek eraberritze teknika sakondu eta,

gainera, gaiagatik batipat, arrakasta handia izan zuen eta du oraindik. Koldo Mitxelenak dicit: «**con esta obra ha aparecido algo nuevo entre nosotros en el campo de la novela**».

Hirugarren nobelak oihartzun gutxiago izan duela dirudi, **Ene Jesus!**, (1976), irakurtzeko zailagoa delako segur. Baina, kutsu resnaisiano eta beckettiano propio bat duen arren, autorearen aurreko nobela biekiko bilakaera koherente bat nabaritzen da. Esan daiteke, halaber, aurreko nobelatako teknikak sakonduz nola baiteko metanobela bat ere egiten dela azken obra honetan.

Edozelan ere, orokorkerietan ez galtzeko, 100 METRO aipatuko dugu apur bat zehaztuago.

NOBELA BAT EHUN METROGAN

Ehun Metro delako nobela hau testimoniala da funtsean eta gidoi ardatzean gazte baten (konnotazioz ETako baten) hilketa azaltzen da. Baina funtsezkoena ez da «gai» hau, baizik eta gai hau «nola» desarrolatzen den. Zeren eta panfleto, homilia, poema nahiz kriminologiazko estudio batetarako gaia izan baitaiteke gai hori. Testimonio hori atzema-

teko eta eskaintzeko erabiltzen den modua funtsezkoena eta tankera edo estilo honek ematen dio, hain zuzen, testoari literaturtasuna.

Nobela, sei ataletan banatzen da eta atal bakoitzean lau bat plano edo sekuentzia sartzen dira. Sekuentzia ardatz batek hilketaren ekintza agertzen du, beste sekuentzia periferikoetan hilketa honen kontestoa eta gertaera erlazionatuak azaltzen dira. Sekuentzia ardatza, korrika ihes doan biktimaren barnealdetik ematen da, hurbilketazko zenbait teknika narratiboz baliaturik (orainaldia, hilketa eta barne mintzaldia...). Sekuentzia periferikoetan garai eta giro iragan batzu (kolejioa, Michèle-rekiko harremanak...), biharamuneko interrogatorioa (beste mutilari) eta kutsu dokumentalezko albiste eta esaera topifikatuak azaltzen dira.

Nobelan zehar bada zenbait teknika zinematografiko. Batzutan, zine-man bezala, ralenti gisa agertzen dira gertaerak. Bestetan, plano eta narrazio ikuspegi desberdinak interkalatzen dira aldizka. Artifizio literarioak baino harantzago, badu tankera dokumental bat ere. Hizkuntza desberdinen erabilkera dokumentalismo honi dagokio, eta leku geografiko konkreto bat aukeratzea ere. Maiz magnetofonoa, egunkaria eta fotografia erabiltzen dela dirudi. Sekuentzia periferikoak, hain zuzen, collage dokumental gisa agertzen dira.

Eta collage delarik ez da lineala. Nobelaren gaia eta argumentoa desegituraturik daude, desegituraturik istorioa, desagerturik narradorea, deuseztaturik denbora, konkretaturik eta desplazaturik espazioa, eta pertsonaiak aurkeztu gabe. Gero, collage baten gisara berregituraturik, kuadro baten antzera doa koherenzia hartzen.

Amaitzeko, esan daiteke nobela testimonial bat dela funtsean, arras irakurgarria, eta arrakasta izaten dutenatarikoa gainera, zeren eta 100 metro horietan kontatzen den istorioa ez baita ez fantastikoa ez hurruna, baizik eta Euskal Herriko kontzientzia kolektiboan (eta beste gauza batzutat euskaldunek memoriarik ez badute ere, hontaz bai) aspaldiko partez bizi bizirik den gertaera arketipo bat.

JOSEBA SARRIONANDIA

kultur hiriarene ala "ciudad de la cultura"ren alde?

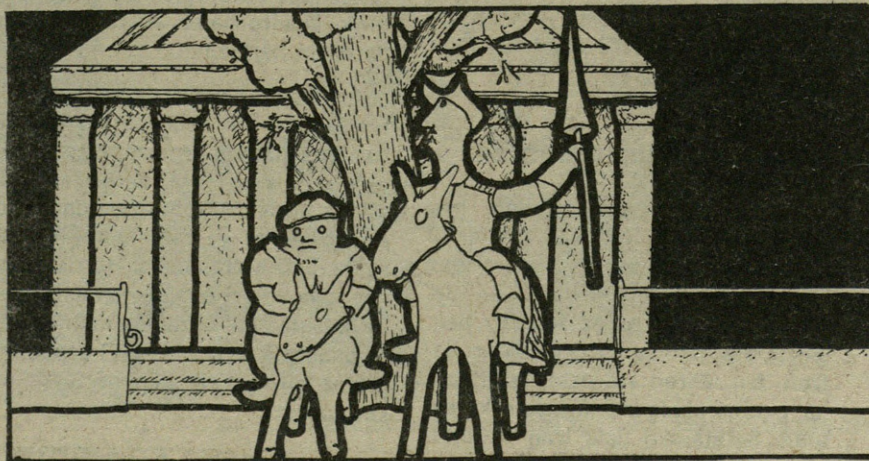
Gernikako Udal berria bonbaketaren 42. urteurren az batega-
tsu iritsi zen Udaletxera. Eta
Gernika erre zen 42. urteurre-
nean Udal berriak erabaki inpor-
tanteak hartu zituen. Adibidez:
Madrildik indarrez ezarritako
Udalek, herriaren izenean, Fran-
kori eman zizkioten ohoreak ba-
lio gabe utzi zituen. Labauria,
Gernikako azkeneko Alkate de-
mokratikoak, 37an esan zuena
haintzat hartuz, Naziek Franko-
ren aginduz, eta ez euskaldunek,
erre zutela Gernika iragarri zion
munduari. Gernika Kultur eta
erresistentzi hiria aurrerantzean
izan dadin arduratuko zela egin
zuen promesa.

Baina bizia aurrera doa eta
Gernikako Udalak batzarre be-
rriak egin beharraz egin zuen to-
po. Udal berriaren lan inportan-
te bat arduren banatzea izan
zen; hau da: zein kontzejalek
zein ardura hartuko zuen eraba-
kitzea. Eta Udalak erabaki zuen
Kultur alorraren ardura nagusia
euskara ez dakien kontzejal bati
ematea.

Gernikako Udalean hamazazpi
kontzejaletik euskara ez dakien
bizpauru kontzejal baino ez dago.
Beste guztiek euskaraz hitz egi-
ten behintzat badakite. Bizpauru
baino gehiago gainera, alfabetat-
urik dago eta bi guttienez, eus-
kal idazle dira. Hala ere, kultur
alorraren ardura nagusia bizpauru
horietariko erdaldun bati eman
dio Gernikako Udalak.

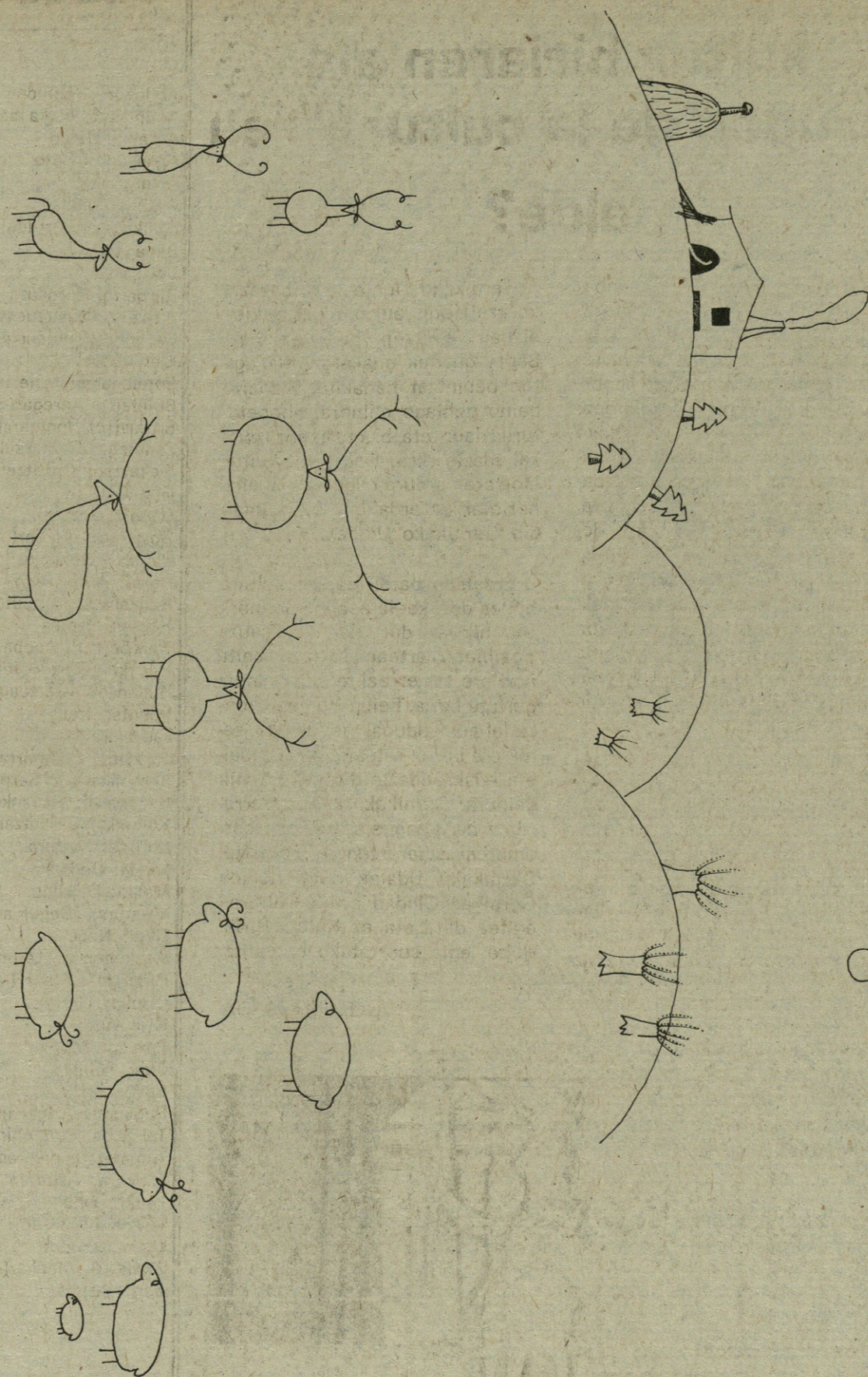
Erdaldun batek euskal kultura
bultzatzea esango du inork
eta nik ez dut ukatuko, gauza
posibleen artean sartzen baita
hori ere eta errealitatez ere inoiz
gertatu baita. Baina Udalean kon-
tzejal euskaldunak gehiengoa izan-
nik eta beren artean alfabetatuak
eta euskal idazle direnak egonik
gainera, Gernikako kultur alorra-
ren ardura nagusia erdaldun bati
ematea adierazten du, nik uste,
Gernikako Udalak duen asmoa
Gernika «Ciudad de la Cultura»
egitea dela eta ez Kultur Hiria.
Hobe, egia suertatuko ez balitz.

JULEN KALZADA

Abildade:	Habilidad
Amiñi bat:	Pixka bat
Arnas:	Aliento
Arrakasta:	Exito
Arras:	Muy
Atal:	Porción
Atxiki:	Adherir(-ido)
Beha:	Entzun
Beit:	Balt
Bergaiza:	Bergauza
Butxeta:	Presupuestoa
Egongu:	Residencia
Ejer:	Eder
Entelegatzen:	Ulertzen
Erants(i):	Agregar(-ado)
Erraus(tu):	Incinerar(-ado)
Esames:	Murmuración
Flakatzen:	Guttitzen
Gai:	Gau
Gaztik:	Gazteak
Goral(du):	Alabar(-ado)
Haboro:	Gehiago
Haizu:	Autorizado
Hankamotz:	Amputado de piernas
Heben:	Hemen
Herabe(ttu):	Acobardar(-ado)
Hilezkila:	Toque fúnebre
Hüllanago:	Gertuago
Irauntsi:	Iraun
Jauzi:	Salto
Joka(tu):	Comportarse(-ado)
Karabilka(tu):	Serpentear(-ado)
Kartieleko:	Hauzoko
Kolinxka:	Zirikatzaile
Kotima:	Ohitura
Landa:	Ondoren
Malko:	Lágrima
Mentüras:	Segur aski
Negi:	Negu
Neskenegün:	Larunbat
Oldar(tu):	Atacar(-ado)
Oraiko:	Oraingo
Oto:	Auto
Puttiko:	Mutiko
Sits:	Polilla
Sorta:	Haz
Sugandila:	Lagartija
Tai gabe:	Pott egin gabe
Tamalez:	Lamentablemente
Tankera:	Aspecto
Untsa:	Onqi
Usantza:	Ohitura
Üsü:	Askotan
Zizta(tu):	Pinchar(-ado)
Zori:	Suerte

m. artola

Euskal deklinabidea

Mikel Zarate

mikel zarateri

Seiak egin eginean zeuden. Seguraski ere Espainiako zezen plazaren batetan zezen bat hiltzen ari ziren. Lezamako Andra Mari elizan hilezkilak joak zeuden, jendea bildua, eliza barrua bete bete, kanpoan ere jendea ugari. Mikel Zarate zenaren hiletak entzuter a hurbilduak ginen. Pertsona ezagun asko elkartu: «Zer moduz, aspaldiko?», «Bai, hau izan da izateko modua», «Gizona, nork esan horrelakorik?», «Ni behintzat, banoa hemendik... norbait negarrez ikusten badut...».

Negar malkoa bihotzari zerion. Ixil ixilik, noizean behin, kanpoko atean —barruan ez zegoen lekurik eta— baten bati uzten genion pasu: «Bai, pasa zaitez», «Mesedez...» Han, ehundaka izan zuenatariko ikasle bat; hemen, apez bat; haraxeago, adiskidea; hortxe non, lagun zintzoa; euskaltzainak ere ageri zi-

ren, irakaskideak, fotografo bat, herria, herriko jendea, eguzkia, herria. Beltzez jantzirik Bizkaiko gotzainek ere gure aurretik gurutzatu zuten. Arropa sakratuez nortzera.

Lezamak ez zuen aspaldion horrelako hiletarik ikusia: bidea, eli-

zetxetik beheragoxe dagoen bidea, seiak inguruan nahasten hasi zen, ez hara ez hona, ezin egin, gertu lekuan. Txofer bat baino gehiago izan zen Mikelen azken mezaren testigu mutu. Bero. Pertsona batzuk elizpetik ate joateko lana izan zuten.

Orduan iritsi zen hilberebila. Aurrez aurre, zain egon gabe, topo egin genuen gorpuarekin. Eguzkia hilargi bihurtua.

«Hementxe egoten izan zara baina orain ez zaude gurekin. Hementxe egoten izan gara baina orain ez gaude zurekin.»

Organo notek ziztekatu zuten ixilunea: garagailuek lauaxetara zaramaten doinu mingarri hura. Asteazken saindua, bero. Hantxe zegoen, buruz buru, hainbat aldiz hilargiaz argituriko idazlan bizidunen jabea. Ordurik gabeko gau luze batek erraustua. Nork uste zezakeen honela amaitu behar zuenik? Hamabi bat abade bai konta genitzake, bi apezpikuez gidaturik.

«Gaztea zen orduan, gazte urduri ameslaria, etorkizunaren itxaropen gozoa. Eta gaztetasuna ta edertasuna gainezko zituelarik, kanta kantari kantore, aurrera zihuan beti bere bidean, aurrera karabilkatsu, sugelandare bat legez, zoro-zoro.»

Kotxearen ondoan geratzen dira momentu batez bere senide ta ahai-deak, negar malkoez beterik zutela aurpegia. Herria, beroa. Denok, kanpoko aldera begira geundenok itzuli ginen, apezak eta gorpua eliza barruko iluntasunean desagertzen ikusteko denbora izanez. Berehala entzun ahal izan genuen bertsolariaren abotsa:

«Kulturarentzat kalte handia...»

Zenbait ikasle ez ote gara bere **«Euskal Deklinabidea»** rekin hasi euskararen alfabetatzen? Zenbat ez ote gara **«Euskal Literatura»** I eta II direlakoekin euskararen olerki edo prosa eremuetara azaldu? Zenbatek, azkenez, ez ote ditu zure **«Ipuiñ an-**

tzeko alegin mingotsak», zure «Higidura berdez» edo «Bizipenen bul-tzadaz» irentsi, herri literatura ba-ten eza nabaritzen genuelarik?

Prosista eta olerkari zintugun, Mi-kel: ene ustez olerkari baino prosis-ta hobe, nahiz eta sari bat baino ge-hiago olerki mailan eskuratu.

**«Lo dago txoritxo
kaiola barruan,
lo dago katutxo
zure esarlekuan...
zuk ere egin lo,
ene kutuntxo!»**

Duela urte batzu irakatsi zenidan «bi», «Bik», «biek», «biak», «biok», gauza desberdinak zirela. Hain za-paldurik zegoen gure euskara, ez gñuela diferentziarik ikusten «ba-ten» eta «bataren» artean, berdin berdin zitzaigula «gizonaren», «gizo-nan», «gizonen» edo «gizonain» esa-tea. Zuregandik ikusi genituen bate-tik bestera zeuden aldeak. Beldur gara norbait jarraituko beharko zaie-la zuk hasitako eginkizunei. Zure idazlumatik espero genituen lan guz-tiak pikutara joan dira. Euskal litera-tura umezurtz geratu zaigu.

Bai, badakigu sekulako eztabaide-tan parte hartu duzula euskara ar-loan dagoen egoerari zor zaion so-luziobide egokiaren bila. Jakina, ez-tabaidatu egiten du ari denak, ari ez denak ezin baitu. Zure posiziona-menduak pisuz beterik zeuden. Ez dut esan nahi bat natorrela, ez. Kon-tra kontrakoak ere izan dituzu. Ho-rixe da, ordea, bizitzaren soriturria. Bizi berriak, bi eztabaidari behar, gutxienez.

«Euskal literaturan ere egon di-ra alegilari batzuk. Gutxi, baina egon dira. Urriak, zoritxarrez, beste erri batzuetako liburuetan agertzen direnen parean. Eta "da-goenean dagoentxo, ene ene-txo" hutsune hori piskatxo bat bete nahirik nator. Berandu, ja-kina; baina atzerakeria hori gaur-kotasunez eta berritasunez zuden-du eta aurrerabidean sartu gura-rik.»

Eta sartu ere sartu, nola sartu zen Mikel euskal literaturan. Erraz zerabilen idazluma; etorri handikoa

zen eta poztasuna ematen du haren idazlanak irakurtzeak. Izan ere, Mi-kel klasiko bat da jadanik.

Meza aurrera doa. Mikel apaiza-ren beste apaiz lagunek ematen dio-te hasiera «Gure Aita»ri. Buruz be-heiti, gure pentsakeretan sartu sar-turik eta bihotz zokoan noizbait ika-sitako otoitzari ahalegintzen gara segida ematen. «Eta zure izpiritua-rekin». Kantari ona genuen gure Mi-kel. Baita bertsolari ere.

Norbaitek Mikelen idazlanak bildu beharko ditu: han hemenka galduta daudenak, liburuetan, egunkarietan, aldizkarietakoak, idazmakinez apain-du gabe etxean egindakoak, eta bes-teak.

**«Ez dut nahi hitz, aditz, hizki,
hizkuntza arkaiko ulergaitzik;
ez dut nahi axularkeriarik,
ez dut nahi aranakeriarik;
ez dut nahi sitsak jandako euskara-
[rik,
euskara herdoildu hatsitu momiatu-
[rik.**

**Euskara bizi berri batu gazte bat na-
[hi dut.»**

Horixe zioen berak. Mesedez, fa-borez, euskara ateratzeko kanposan-tuetatik, museotik, hil ez zedin, ito ez dadin. Euskararen heriotzaz kez-katua zegoenaren heriotzak utzi du kezkatu euskara. Euskara nagusitu zaio.

Zazpiak inguru dira eta meza ema-leak Jaunaren bakean joan gaitzen agindu digu. Jendea lekutzen ari da. Eguzkiak lurra besarkatuko du las-ter. Kotxeak ari dira berriz ere alde batetik bestera. Bakarren batek gaur jakin du Mikelen berri. Bizitza au-rterra jarraitzen zaigu, mina dariola.

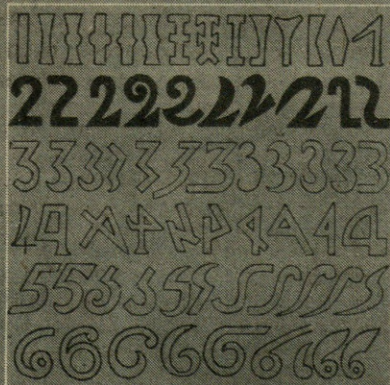
Espainiako zezenplazaren batetan toreatzaileak sartu dio ezpata. Jen-dea oihuka: bi belarriak eskatzen. Zezenketa amaitu egin da.

PELLO SALABURU

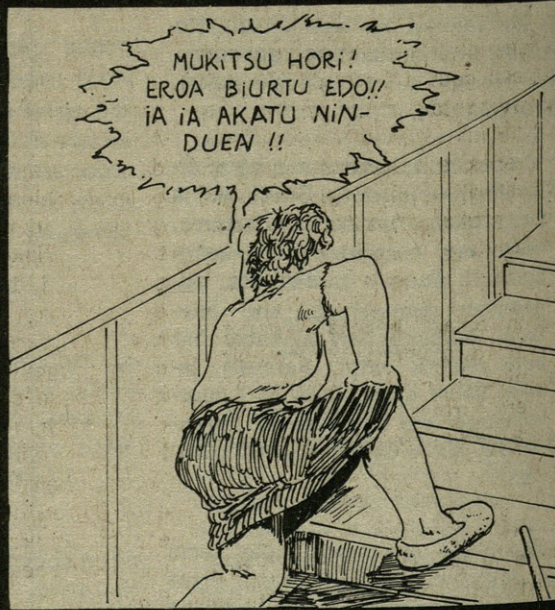
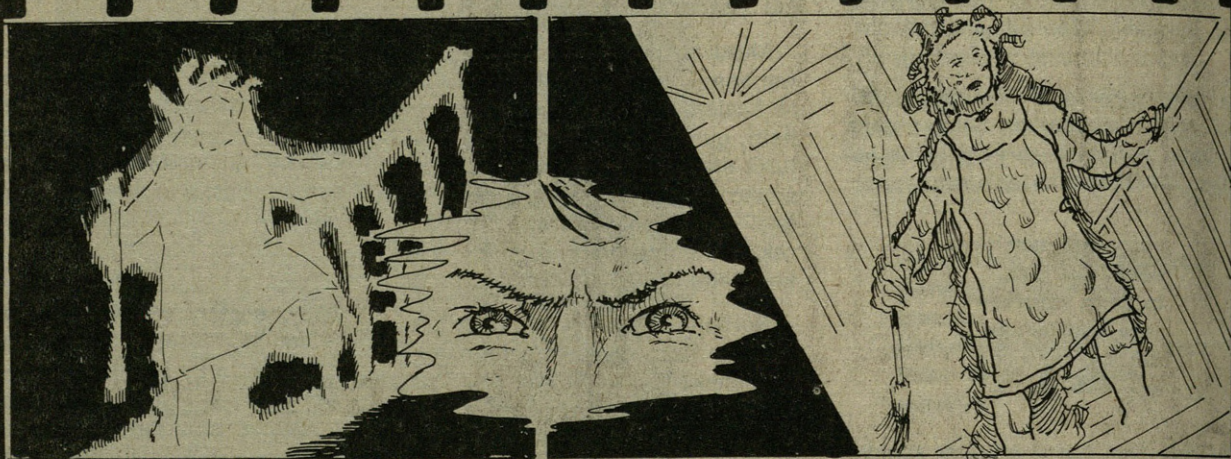
Euskal Literatura II

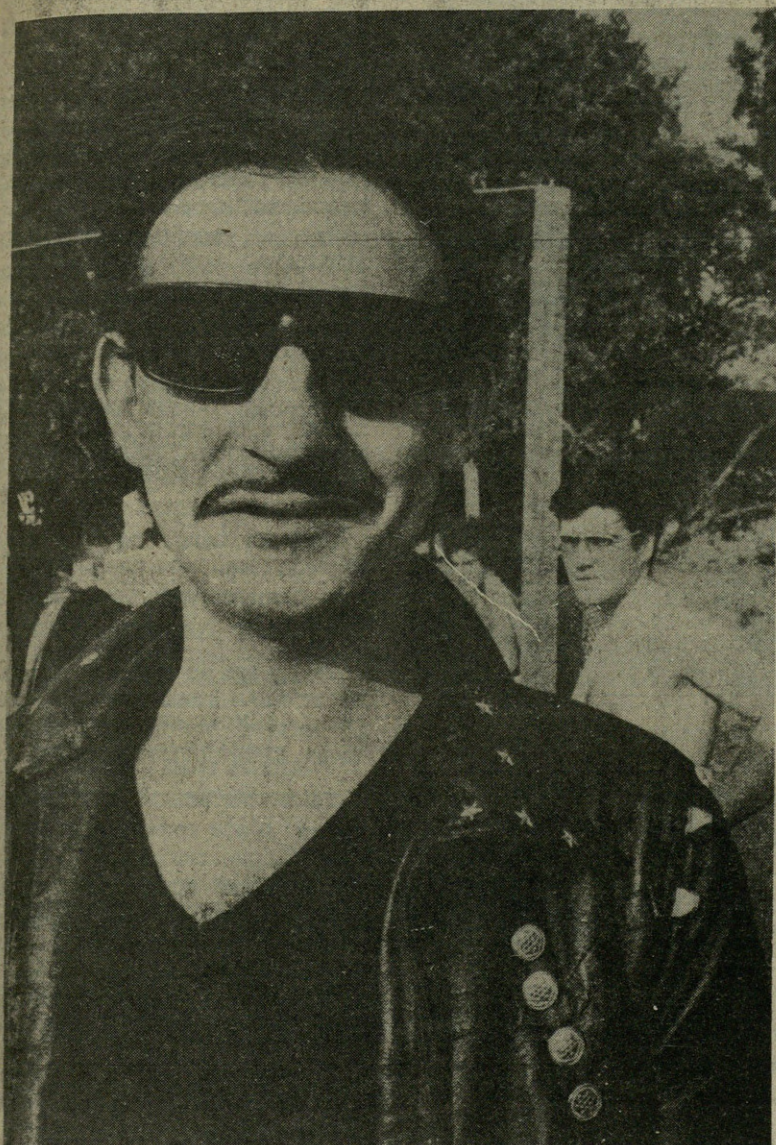
Azterbideak, Azterketak, Aztergaiak

Mikel Zarate

Eskizofrenia

pasotismoa dela eta...

Aurrerakoia izateko «pasota» izan behar da, edo alderantziz, «pasota» dena aurrerakoia da. Beren pasotismo guztia jerga nabari hori erabiltzean, kaletik tuntuena egitean eta «porroa» erretzean finkatzen bada, oso pozik nago pasota ez izateagatik (hots! ez dut «porroa» erretzea kritikatzeko, baina bai hauek ematen dioten interpretazio faltsoa).

Aurrerapena nahi duenak aktibitatea sortzen du, ez pasibitatea, hauek egiten duten bezala. Ez dute, gehienetan behintzat, ezer seriotaz diskutitzen edo eztabaidatzen. Ilea kizkurtzea eta «rolloa» bilatzea omen da beraien kezka handiena.

Anarkismoak duen mami berezia zikintzen ari direla esango nuke. Lehen esan dudana bezala, badaude benetako pasotak; beren ideiak nahiko garbiak dituzte, eta egiten dituzten gauzekin konsekuenteak dira. Ez dute beren ideologia «porroa»n finkatzen, jendeak uste duen bezala; gertatzen dena zera da, kinki edo «pasota» hauekin jendeak uste du beste guztiak ere era berekoak direla. Terminoa eta ideologiak nahasturik; bat anarkista dela esaten dudanean, «pasota» faltso hauen imagina etortzen zaigu burura, ez baitugu berezitasun hori ondo ikusten.

Lehen «niño perak» zirenak orain «pasotak» dira; eta bihar zer izango diren jakin nahi nuke; zer sekta berri asmatuko duten zuek ba al dakizue? «QUE DEMASIE, TIO».

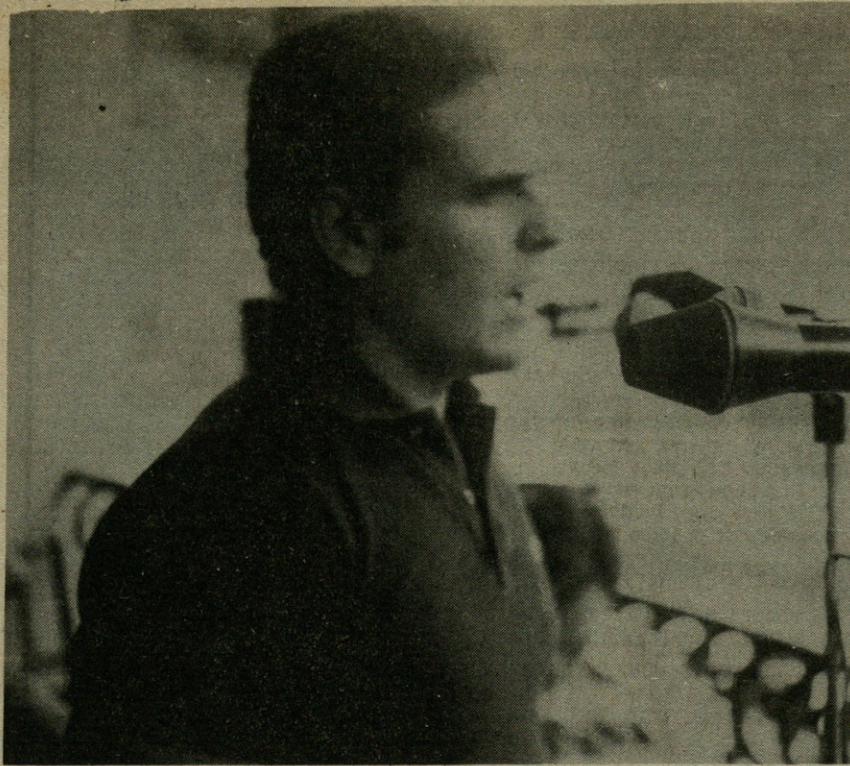
MUXIKIÑA

Lehenengo klasifikapen bat egin beharrean gaude. Badaude pasotak, egiazko pasotak, jende jatorra; eta beste batzuk «pasotak» direla esaten dutenak, eta azkenean kinki batzuk besterik ez dira. Garbi utzi nahi dut artikulo honetan bigarren hauetaz hitz egin behar dudala.

Azken bolara honetan «pasotismoa» modan jarri da, «traboltismoa» modan jarri den bezala. Biak, nahiz eta formaz desberdinak izan, bukaera batean nahiko berdintsuak dira.

«Pasotismoa» niño perak sortutako sekta bat dela esango nuke. Le-

hen egin dutenaz nazkaturik daude, eta orain ondo pasatzeko beste metodo berri bat aurkitu omen dute. Anarki berri baten izenean kaletik dabilta atentzioa nola deitu jakin gabe. Beraien anarkia nahiko salagarria da; nerekiko behintzat ez dituzte anarkiko teoriak inolaz ere praktikan jartzen. Anarkista izatea ez da lortzen «porroa» erreta bakarrik, bere barruan zerbait askoz ere mamitsuagoa dago. Beren teori bakarra «paso de todo» da; nahiz eta denok jakin hori esaten duten gehienak ez direla ezertaz pasatzen. Zeren azken finean diruan finkatzen dute egiten dituzten gauza guztiak, edo beste era batera esanda, dirurik ez dutenean ez dute ezertxo ere egiten.

legorretan bertso saio bikaina

Apirilaren 28an, Txikia, Korta, Xefe eta Zapas gudariei eskaini zaien omenaren barruan programatutako bertso jaialdi bat izan genuen Legorretako zinean.

Bildu zen jendetza ugariaren artean, agurtu ahal izan genituen Txikiaren aitamak, Zapasen anaia, Kortaren familiakoak eta Xeferen lagunak.

Beranduxeago bederen, zinea oso-osorik bete arte heldu zen jendea. Behar bada, beste motibazio batek bultzaturik etorriko zen zenbait; halabaina, bertsozale sutsua agertu zen Legorretako publikoa. Erantzuna ere merezi bezalakoxea izan zuen bertsolarien aldetik. Oso gutxitan, oso bakan, ematen diren horietakoa zen lehengoko bertso saioa; batez ere, «lehen mailako» bertsolaririk ez zela kontuan badugu. Areago oraindik; inportazioan ere ez du dibisa haundirik gastatu Goiherrik jaialdia montatzen; Lizaso (azpeitiarra) izan ezik, bertakoak baitziren beste guztiak.

Bertsolariek ekin aurretik, estradizioaren kontrako komiteko batek eta Apoloren andregaiak hitzegin ziguten. Lehenengoak, Espainia eta

Frantzia euskal errefugiatuen kontra garatzen ari diren politika errepresiboa gogoratu baizik ez zuen egin. Apoloren andregai honen eta

Goikoetxearen egoera juridikoaz mintzatu zitzaigun; leporatu nahi dizkieten karguak aztertzen bagenituen, nolako arriskuan zeuden azalduz.

Tartean, antolatzaileen aginduz, Soriako gartzelatik bialdutako bertso batzu kantatu ziren, eginkizuna nire gain utzi zutelarik, aurkezlaritzan aritu bainintzen. Honi buruz gauza bat esan behar dut. Inoren aukerabide politikoak errespetagarri direla, han bertan, manifestatzen nuen bezala, eta nornahik duela bere eritziak agertzeko eskubidea. Baina egunen batetan zazpi talde differentetako jendea etorriko zaigu zazpina bertso sortekin. Eta orduan zer? Ze jaialdi klase izan behar du hark?

Ondoren hango bertso zenbait emango dugu, eta hemendik aurrerako komentarioak bertso edo saio bakoitzaren inguruan, izango dira.

Partaideak nortzuk ziren ere esan behar dugu: Iraola, Igarzabal, Lizaso (Sebastian), Murua, Mendizabal, Artega, Begiristain eta Zeberio.

Baina bertsoekin hasi aurretik, badugu beste zerbait esan beharrek: Alegia, ortografia bitxi xamarra aurkituko duzuela. Baina oraingoz, mugarik gabeko libertate osoz idaztea beste erremediorik ez zaigu geratzen bertsoak inprobisatuak direnean, eta ez idatzia. Beste askoren artean arrazoi hauengatik.

1.— Oraindik ez delako euskara mintzatuari buruz batasunerako normarik eman.

2.— Bertsolari askok euskara batua, idatzia bera ere, behar hain bat ezagutzen ez duelako.

3.— Bertsoak dituen baldintza ezinbestekoengatik (rima, neurri (e.a.) hitz moldaketa bat egin beharrean aurkitzen delako bertsolaria. Joera hau, askotan, berezkoa ere izaten da. Adibidez, Zaldibin DUGU esateko DEU eta EGIN esateko IN erabiltzen ditugu.

4.— Bertsolari hizkuntza berezia delako (hitz gutxitan asko esan nahi izaten duelako, batipat).

Orduan zer egin behar da? Kantatutako bertsorik ez idatzi? Eskribatu bai, baina kontu haundiz. Barkatuko didate euskal idazkarietako idazleek, baina honetan astakeria haundiak egiten dira. Kantatutako

bertsoak paperean jarri nahi dituenak bertsolaritza ongi ezagutu behar du. Gauza bitxiak ikusten dira euskara batuaren izenean. Batura iritxi behar dugu, baina pausoka, pausoka eta astiro. Nik markatuko nukeen lehen pausoa da, bertsolari guztiak alfabetatzea. Honek ez luke guztia konponduko, ez eta gutxigorik ere, baina aurrerakada ederra izango litzateke, agian. Bienbitartean kontuz idazleok bertsolariak parregarri uztea besterik ez da egiten askotan eta.

Goazen harira eta eman dezagun Legorretako saioaren berri. Haste-ko bina bertso kanta zuen bakoitzak. Gudari omenduak gogoratuz, Lemoiiz, Soria, estradizioak eta errepresioa gaitzat hartuz. Horra batzuk.

IRAOLA

Lore bikainak beingoz sortuak
Euskal Herriko baratzen;
bainagun batez zulaturikan
gelditu ziren arantzan.
Erori ziren, asko bezala,
txakur gaiztoen arrantzan
eta gaurkoan kanta dezagun
gudari hoiengorantzan.

IGARZABAL

Bi gudariren gorantzan gatoz
gaur arratsean kantari,
bi esan ditut, baina lauera
pasatu nai nuke hori;
bi herriekin esan nai nuen
ziradela lau gudari
eta Euskadi askatzekotan
izan beharko ugari.

ARTEAGA

Gau on zuei ta eskerrak orain
esango ditut dan danak,
Zapas da Korta, Xefe, Txikia
euskal gudari izanak,
oraintxe dela denbora gutxi
gure artetik joanak,
Euskal Herria salbatze arren
azken arnasa emanak.

BEGIRISTAIN

Egun eta gau ari dirade
eten gabe egurrian
estradizioa dela eta
hain egoera larrian,
abertzaleon indar guziak
gaude bildu beharrian
bizi'zateko eskubidea
nahi badugu herrian.

Hurrengo saioan Iraola hartu genuen eta gai bat eman bi bertso kanta zitzan. Gaia honela zuen: Zu baino gazteagoekin ikusten zaitugu sarri, bai bertsoetan eta bai bestela ere. Zer dela eta? Bi bertsoetako bat hau da.

Gazte hauekin baturik gara
sarri kantuan arituk,
zenbat aldiz gu bertsoen bidez
garen elkarrena bituk,
gu elkarrekin ongi konpondu
baditu bere merituk,
andrerik, ez dut, mutil zarra naiz,
baina semeak baditut.

Ondoren Zeberio. Honen gaiak honela zioen: Aita egin berria zara, zure haurtxo horri bi bertso. Haletako bat hau da.

Oraintxe dela urte bete bat
ezkondu nintzen serio,
ta ondorenen jolas ere bai,
jaunak, makina bat saio;
semea edo alaba behar,
ta semea zaigu jaio,
aitaren antza baldin badakar
parranda gustako zaila.

Gero Mendizabal eta Lizasori dei-tu genien. Lehen esan dut oso bertso saio ona izan zela; orain hau-ze erantsi beharra daukat, guztiak jar-dun zirela ongi, baina bat apartatze-kotan, Mendizabal, dudarik gabe. Hura eguna zeukana. Eta ez da le-henbizikoa horrela ikusten dudala. Azkeneko urte hauetan Juan Anto-niok egin duen gorakada izugarria da. Baina guzti hau zeuok frogatu ahal izango duzue segituan. Gaiak honelatsu zioen: zuek biok Afrikan egon zarete soldadu eta gaur zuri, Mendizabal, emakume beltz bat eto-rrri zaizu etxera, baserrira, haur zuri batekin. Lizaso ixil dago baina... Ha-si, Mendizabal. Lizaso ez da hanka-motz geratuko, noski.

MENDIZABAL

Andre beltz bat heldu zait
egoera tristian,
ume txuri bat dula
besoen azpian;
hi saiatsu hintzean
alegin guztian,
haur hira al duk
lagun Sebastian?

LIZASO

Gogorra egin duzu
hortan ekitea,
zuk badarabilkizu
gaur berriketea,
maldiziotan ere
du erreketea,
ni jolastu nintzen da
honek paketea.

MENDIZABAL

Nik paketea jaso
hauzen da hau saltsa,
ume txuri batekin
norra andre baltza;
sutur haundia eta
burua're latza
begiratuta badu
Lizasoren antza.

LIZASO:

Arriskoa badago
probatu nuan da,
honek esan duenez
antza bazuen da
baina nik hartutzea
orain nahiko lan da
Zu mutil ona izan
zugana joan da.

MENDIZABAL

Nigana etortzea
niretzat galera;
aita non ote dagon
egin dit galdere,
andra beltza hor niri
iritxi atera;
laster bialduko dut
Azepti aldera.

LIZASO

Zure arrazoi hori
gustatua ez zat;
holako paketerik
ez dut nai niretzat;
hik nire arrazoi
orain har zak haintzat
semea fraile eta
beltz hori mojatatz.

MENDIZABAL

Nirekin geldituta
etxea akabo!
Jarri behar ote dut
beltzaren eskialdo?
Hi hola ibilia
gaur baino lenago
Eta izango dituk
holako gehiago.

LIZASOK

Honek garbi esan du
gaurkoan egia,
batekin baino geio
hola ibilia;
etxera heltzen bazait
talde ugaria,
ganaduak salduta
jarri guarderia.

Ondoren Muruaren bertsoak go-goratu nahi ditugu. Gaia honelatsu zuen bi bertso botatzeko: Muruak astea Casteizen pasatzen du, lantokia hantxe duelarik. Hango berriak galdetu genion. Bi bertso haletako bat duzue hau.

MURUA

Hizkuntza galdu zun
espainitarren dotrinak
eta kanpotarrak
zenbakitan ugarinak,
naiz esakerak hala ez esan
arabarrak dira finak,
euskaraikasi nahi 'ukete
bertako ta etorkinak.

Norbaitek pentsa lezake aurrene-ko eta bigarren puntuaren lehen za-tiak ez daudela neurrian ongi, baina doinua da neurri hori eskatzen due-na eta ongi daude. Behar bada orain-

dik gutxi xamar ezagutua, baina sar-
tzen ari dena.

Ondoren Zeberio eta Begiristain-
en saio bat dakargu gogora. Biok
elkarrekin sozio lan egiten dute.
Hil osoa lanean gelditu ere gabe pa-
satu eta parkiketarakon ezer gutxi.
Batabesteari ekinen diote asmaha-
lak esaten. Saio osoa ez dugu
emango baino horra batzu.

ZEBERIO

Etxe-egintzan hasi ginaden
egun batean bi mutil,
baina daukaten sozioekin
ni ez nago oso trankil;
kasi kolpe bat jotzea baino
naiago luke bertan hil,
honek arreglatu behar nau ni
len justu baldin banabil

BEGIRISTAIN

Gure lanbide ibilaroak
ekartzen ditu flakezak,
esaten dute beti garela
horren langile eskasak.
Ail, Zeberio, hil azkenean
heltzen ez badira sosak
aztuko zaizkik aguro asko
andreganako jolasak.

ZEBERIO

Nire lagun hau nola bai dugun
langile parregarria,
ta azkenean atunaldean
kontzejal dute jarria
hai bezelako baldin bada
hor duten talde berria
bi hilabete pasatzerako
jango digute herria.

BEGIRISTAIN

Arrazoirikan ez dakit duen,
honek atera du hitza,
elkarrarteko lanbide hortan
oso aldrebes gabilta.
Nola arraio, ai Zeberio,
hola atera bizitza?
tripa laurdenik ez zuen behar
langile fina balitza.

Hauen jarraian datozen biak ere
oso onak dira, baina denak ezin
eman, ordea.

Ondoren Arteaga eta Mendizabal
gai librean jarri genituen. Mendi-
zabali egokitu zitzaion hastea, eta
Gernikako erreketeta hartu zuen gai-
tzat. Aze bertsoak jaulki zituen he-
men ere, baina lehen bereak dexe-
te azaldu ditugu eta orain bat baka-
rra ematen dugu, beste biak Arteaga-
garenak direlarik.

MENDIZABAL:

Besten izenen salatu baitzen
gu erretzen aleginez,
eta gaur ere ez gara aurki
egoera atsagenez,
berrogei ta bi urte dira, bai,

erre zuten hegazkinez,
eta gaur berriz erre nai dute
nuklear potzuek eginez.

ARTEAGA (ondorengo biak)

Beraz, tristura daramakigu
berrogei ta bi urtean,
Gernikan halako su gazito bat
kolpetikan egitean,
gu geroztikan hemen gabilta
batean eta bestean,
geu ere erdi errean gaude
gauza horik ikustean.

ARTEAGA

Euskal Herrian ez da komeni
ez, ez zentral nuklearra,
bestela ere badadukagu
hemen nahikoa gerra,
hori daukagu nolabait ere
zeuro kendu beharra,
gainerantzean segurantzirik
gabe da Euskadi zarra.

Berriro ere Murua dakargu. Liza-
sorekin egin zuen saio hau, baina
haren bertsorik ez dugu jarriko; le-
hen, Mendizabalekin egindako saioa
osorik eman baitugu.

Muruaren gaia honela zen: Mar-
tin Villa Ministeritzako kargua utzi
ondoan Madrilgo Zoo batetan omen
dago buruzagi.

MURUAK

Egundokoak egin ditula
zoo hortako jabeak,
hemen haundiak egin bazitun
han egin ditu bereak,
traje ta kaskoz jantzi men ditu
batzu gris bestek berdeak,
instruzioa egiten dabilzt
Madrileko abereak.
Euskal Herrian armatu zuen
hamaika bat eskandalo,
orain Madrilgo zoo batetan
lasai bizi da jan da lo,
buru kuadratu betaurrekodun
kuso edo txorimalo,
aze pakea leioen batek
al den azkar jango balo.

Bukatzeko, Iraola eta Igarzabalen
saiotik emango ditugu lau bertso,
bakoitzarenak bi. Hauei gaia emate-
ko txiste bat kontatu nuen. Laburtu-
rik honelatsu. Gizon bat, besoa hau-

si zuelarik, sendatzeko garaia etorri
eta ere tokean duela dabil. Lagun
batek «hi joxe, oraindik hola» «Bai
mutil. Ezin diat haxe baino gehia
go jaso. Izan ere mediku txotxolo
horik...» (lehen apur bat ere jaso
ezin zuena oraingoan buruz gora
darama). Iraola medikua, Igarzabal
gaixoa.

IGARZABAL

Zelebrea da hemen
daukagun kasoa,
medikua, zureztat
nire erasoa,
bajan daramakit nik
hilabet'osoa
noiz senda behar didazu
ai neri besoa.

IRAOLA

Ez zaitez modu hortan
tekelan aritu,
aspaldi sendatuta
zitzaizun gelditu
ukalondoa gora
ezin dula bitu
baina baxoerdiak
ederkiusten ditu.

IGARZABAL

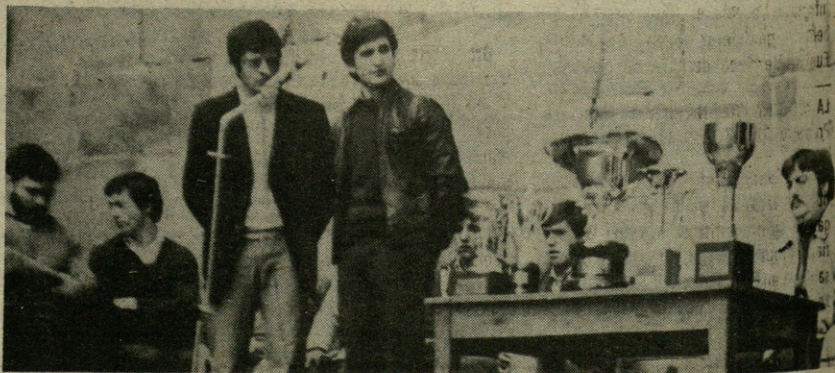
Bax-erdiak ederrak
dira niretzako,
baina berari ere
gustatutzen zako,
hemen ez dago inor
jan edanez flako
honek konprenitzen dit
berdin garelako.

IRAOLA

Gogorik ez daduka
egiteko lana,
ta astero bisitan
dator niregana,
herrian ere badu
alferraren fama
gaitz hori da medikuz
sendatzen ez dana.

Oraindik ere jarraitu liteke Legoo-
rretako saioaren berriak ematen,
baina lekuz justu gabiltzelarik ho-
nenbestean uzten dugu.

RUFINO: IRAOLA

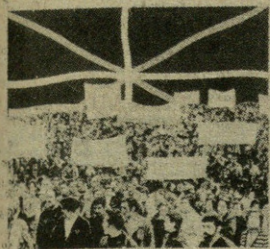
aste giroa

MAIATZA 13-20

LIBURUAK

COMISION DE DEFENSA DE UNA COSTA VASCA NO NUCLEAR

EUSKADI O LEMONIZ!

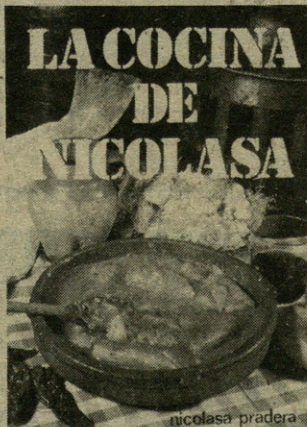
EUSKADI O LEMONIZ! Comisión de Defensa de una Costa Vasca No Nuclear. LUR. 265 or., 500 pta.

EUSKADI ALA LEMONIZ izenburupean bukatu berri den kanpainarekin batera argitaratu da izen bereko liburua. 1977ko uztaillean atera zen «Hacia una Costa Vasca Nuclear? El caso Lemóniz» informearen jarraipena da. Eta jasotzen duena zera da, fetxa hartatik gaur arte Lemoizkoaren inguruan egon diren gorabeherak. Defentsako Batzordearen prentsa-ko komunikatuak, baita atera diren eta ez diren artikulak, zenbait instituzio ofizialeri egindako eskakizunak, etabar. Tartean izan diren mobilizazioei buruzko argazki batzu ere bai. Liburuak dokumentazio bezala balio du, ez da bestela irakurtzekoa noski. Eta beste kontu bat, aurreko informea bezalaxe, hau ere goitik behera gazteleraz dago, ez dirudi Euskal Herrikoa denik ere.

LA COCINA DE NICOLASA, Nicolasa Pradera. TXERTO. 363 or., 500 pta.

Gure amona eta amen sukaldeko liburu izan da, nahiz eta hamalaugarren aldiz argitaratua izan, Donostian. Liburuaren Egunean gehienbat saldu zena. Bakoitzak atera dezala kanpuzia. Eta hamalaugarren argi-

talpen hau aurrekoak bezalakoxea da, Gregorio Marañónnek 1933an idatzi zion hitzaurre eta guzti. On egin dezaizuela.

MIRANDE ETA KRISTAUTASUNA, Joxe Azurmendi Otaegi. AURREZKI KUTXA PROBINTZIALA. 167 or., 350 pta.

«Nik uste dut, bildur eta lotsa piska bat egon dela, Mirande aipatzeko eta aztertzeko» dio Joxe Azurmendik bere liburuaren hitzaurrean. Eta hau egia denez, txalogarria da Azurmendik egin duen lana. Hala ere, «...hau ez da aztergai ttipi-ttipi batetan hasitako azterketa ttipi bat besterik». Aurrera jarrai ahal izan dezala ba, Euskal saiakera sailean «Irun hiria» saria irabazi zuen 1977-an lan honek.

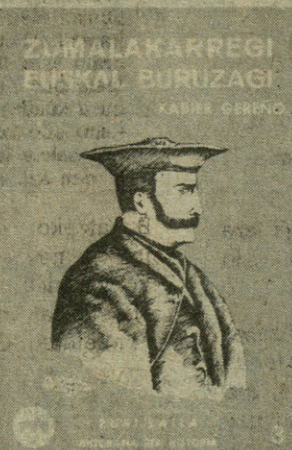
BURNITIK, Jokin Apalategi. KRISLU. 56 or., 200 pta.

Orain arte saiolari bezala ezagutu izan dugu Jokin Apalategi ataundarra —«Marxismo eta nazional arazoa Euskal Herrian», «Sei idazle plazara» etabarretan partaide, «Euskadi de plata» irabazi duen «Los vascos, de la nación al estado», liburuaren egile, etabar—. «Orain, berak bizi izan duen giro politikoan erroturiko poema batzuk eskaintzen dizkigu» dio liburuak. Eta poemak horixe dira,

batez ere politika galak dituztenak: Vietnam, Burgosko juizioa, langileria etabar.

ZUMALAKARREGI, EUSKAL BURUZAGI, Xabier Gereño. ZUBI saila. 115 or., 150 pta.

Napoleonen eta Mahomaren biografia-
fien ondoren, Zumalakarregirena eskaintzen du Xabier Gereñok. Aurrekoak bezalaxe, euskara nahiko ximplea darabil Gereñok.

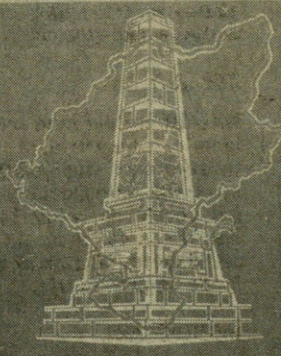
MITXINO KATUA POZOIEZ HILA, Xabier Gereño. PIPA saila. 115 or., 150 pta.

PIPA sailaren —hau da, nobela poliziakoen— laugarren zerbakiak dakar orain Gereñok. Aurrekoetan bezala, Jurgi Ikertzaile Pribatu Elkar-
tekoak gertaturiko guztia deskubritzen du.

AMAYUR...!
NAVARRA MERDE
SU INDEPENDENCIA

MIGUEL DE ORREAGA N.º 125

AMAYUR...!, Miguel de Orreaga. AURAMENDI, 125 eta 126 zenbakiak. 710 pta. bi zenbakiak.

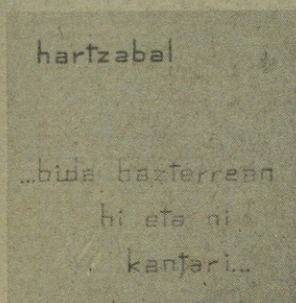
1923an argitaratu zen lehen aldiz obra hau. Bere egileak —Pedro Navascués de Alarcón, Miguel de Orreaga eta I. de Baigorri pseudonimoaz azaltzen zena— hemeretzi urte zituen orduan. Hogeita laurekin hil zen, lan bikaina utzi ondoren. **AMAYUR...!** —en Nafarroaren histori-
ko gertakizun inportante hura kontatzen digu, dokumentazio ugartan oinarrituz. Arturo Kanpionen hitzaurre luze batek osatzen du liburua. Argitalpen berri honi berriz Mariano Es-
tornés Lasak egin dio sarrera.

...BIDE BAZTERREAN HI ETA NI KANTARI...!, Hartzabal. Egileak argitaratua., 325 pta.

Bueno, liburu hau erosten duzue-
nean ez du ezer jarriko egilearen

aste giroa

izena eta linea eta numero txiki batzu izan ezik. Hartu boligrafoa eta hasi poemak osatzen, horrela irakurri ahal izango dituzu. Hau da Joxan Artzek bere laugarren liburu honetan eskaini digun aukera, bakoitzak liburuan parte aktiboa hartu ahal izatea, poemak pixkanaka deskubritu ahal izatea, irakurketa-idazketa apasionante baten bidez. Baina ez da hori bakarrik. Begiratu papera, koloreak, orrialdeen forma eta posizioa... ez dago detalle bat ere galtzerik. Hau ez da irakurtzeko liburu bat, idazteko, ikusteko, ukitzeko eta ia la usaltzekoa, baizik. «Isturitzetik tolosan barru / laino guztien azpitik / eta sasi guztien gainetik / trikitriz jantzirik / bide bazterrean / hi eta ni / kantari...»

ALDIZKARIAK

EUSKERA, Euskaltzaindiaren lan eta agiriak. 1978ko urtariletik ekainera.

Ohiturarik ez galtzeko urtebeteko atzerapenarekin dator Euskaltzaindiaren boletina. Hala ere, ongi etorria! Iazko urteko lehen sei hilabetetako berriak jasotzen ditu. Endrike Knörrren Euskaltzaindian zartzea euskaltzain oso bezala, zenbait txosten, bat oso interesgarria Euskal Herriko herrien izenak azalduz, euskaltzain guztien —oso, ohorezko eta laguntzaileen— zerrenda eta zuzenbidea, etabar beste gauza batzuren artean.

CABALLO canalla a la calle

CABALLO, poesia narrativa, expresión plástica. 1979ko apirila., 90 pta.

Donostia eta Bilboko jendeak egiten du aldizkari hau. Poesia eta prosa marginal kutsukoak eta argazki artistikoak dira eskutan dugun lehen zerbaki hau osatzen dutenak. Paper onean eta itxura asko zainduz dago egina errebista, eta beharbada horregatik izango du prezio altu samar hori. Dena gaztelaniaz dago, baina euskalduntzen ari omen dira. Nahi duen guztia gonbidatzen dute bere poemak, ipuinak, dibujoak etabar bidaltzeko. Ondoko bi helbideak ematen dituzte: Juan de Garay, 3-1.º-D, tel.: 211971, Donostia eta Colegio Nacional Viuda de Epalza, Tívoli, 5, Bilbo.

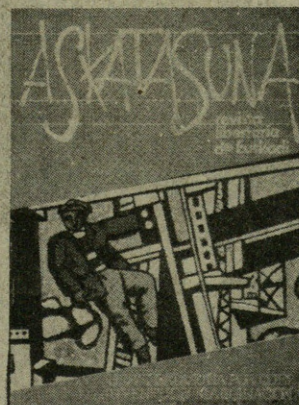
SUGARRA

maiatzak 1
langileok zutik!!

SUGARRA, LAIaren politika zabalkunde aldizkaria. 1979ko apirila. 10. zenbakia.

Maiatzaren lehena, Gipuzkoako metalaren konbenioa, autonomi estatutoa eta Lemoiz dira zerbaki honetan azaltzen diren gai nagusiak. Hortaz aparte egungo egoeraren analisis sozio-ekonomiko-politiko baten lehen zatia ere sartzen dute.

ASKATASUNA, revista libertaria de Euskadi. II epoka. O. zenbakia. 1979ko maiatza. 75 pta.

Iazko ekainean izan zuten atentatuaz geroz argitaratu gabe zegoen ASKATASUNA. Orain berpiztu egin da, formaz eta kontenidoz ere pixka bat aldatuz. Editorialean esaten dutenez, aldizkaria arintzeko profesionalizatzeko saiatu dira, honek ASKATASUNAREN helburuak alde batera uztea esan nahi ez duen arren. Zero zerbaki honetan «Juventud y marginación», «ETA: la lucha armada revolucionaria» eta «Herri Batasuna ¿por qué?» —HASI eta ASKATASUNAREN arteko mahai ingurua— aipa ditzakegu gai nagusi bezala. Badira umorezko eta denborapasako zati batzu ere, beste gauza batzuren artean. Dena gaztelaniaz dago, sail desberdinen izenburuak salbu. Hilero aterako da hemendik aurrera ASKA-

TASUNA eta urteko harpidetza 800 pta. da estatu espainolean. Bilboko 1.682 postakutxara eska daiteke edo telefono honetara deituz: 94/4312155.

ERAKUSKETAK

Campos Ugarte

Campos Ugarte pintorearen erakusketak Arrasateko OKENDO galerian, maiatzaren 5etik 18ra. Astegunetan 7etatik 9etara eta jai egunetan 12etatik 2etara.

IHARDUNAK

Erreterian, aste ekologikoari bukatu maiatzaren 13an. emateko, egun pasa ekologista Liztorretan. Txistu, txalaparta, tobera, eskusoinu, bertsolariak, janari eta edariak etabar izango dira.

ANTZERKIAK

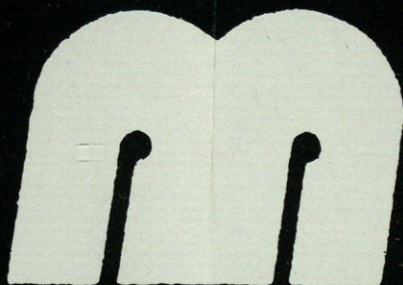
Atharratzen, maiatzaren 13an eta 20an Etxahunen XIMENA pastoralak antzestuko du emakume talde batek. Orain estreinatzen da Cid-en historiari buruz doan pastoral hau; emakumeek parte hartzea ere berrikuntza bat da, noizbait pastoraletan maiale

kotxea zaintzen dizu

Karrozeriaren brilu eta garbiketarako produktuak
Zepilu ditzira emailak
Tapizeria eta apal garbigailuak
Parabris garbigailuak eta zapi hats garbitzailea
Emergentzietan eskuak lehorrik garbitzeko spraya
Gel sagar usain emaila
Suhilgailuak
Motorretarako spray grasagarbitzailea
Motor olioarentzako "Molykote A" gehigarria
Frenuetarako likidoak
Radiadorearentzako destrabagailu eta itokin estalgarriak

kirolzaleen zerbitzutan

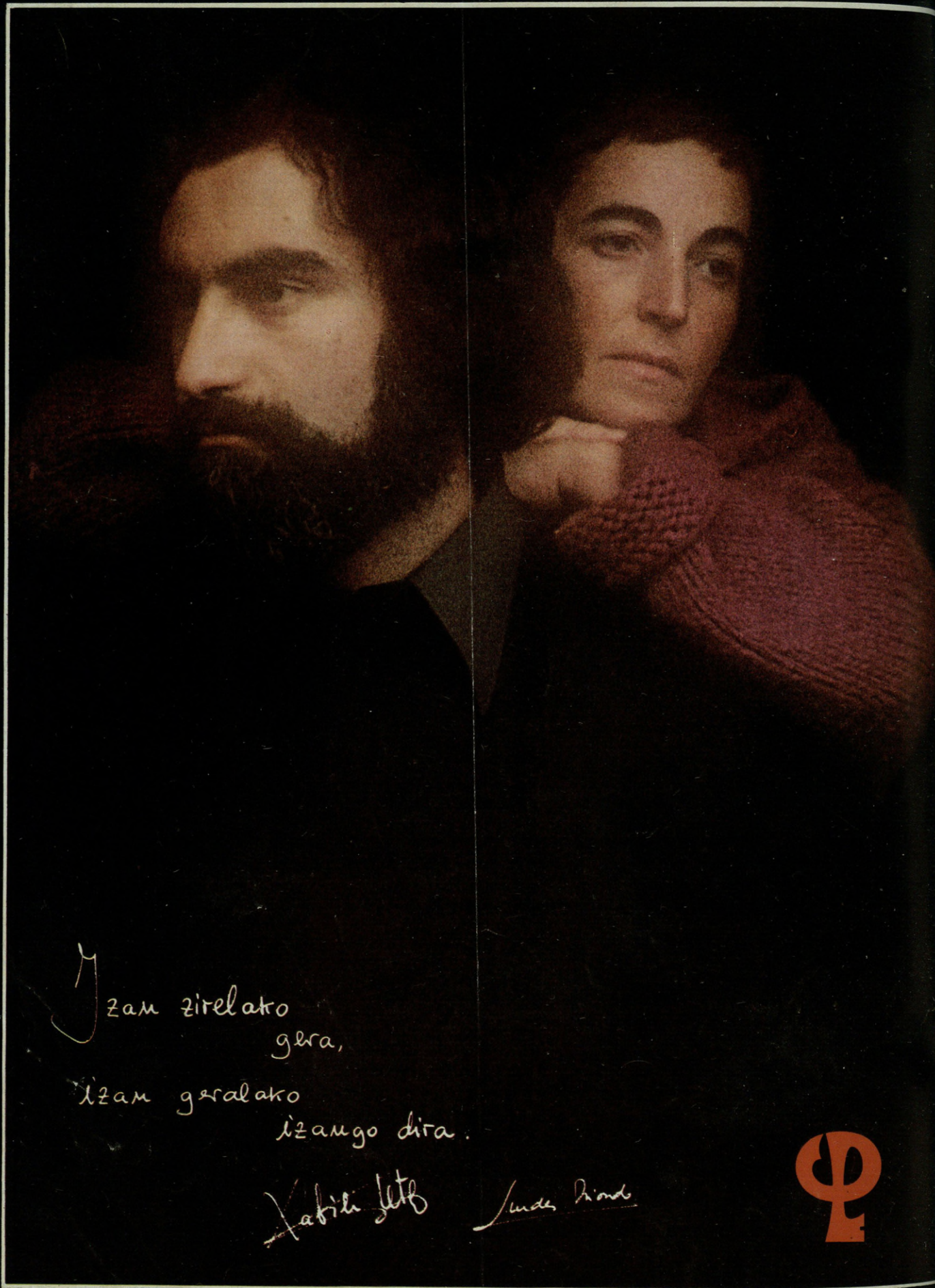
miner

donostia

271050 eta 270447

Herriarekin - Herriarentzat. CAJA LABORAL

U
zain zirelako
gera,
izain guralako
izango dira.

Xabier Lete

Lurdes Iriondo

